

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

Tussenrapportage pilot Versterking functies Tweede Kamer

Mei 2023 | Dienst Analyse en Onderzoek

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Doel	3
1.3 Opzet	3
1.4 Afbakening	4
1.5 Leeswijzer	5
2 Opzet van de pilot	6
2.1 Doelstelling pilot	6
2.2 Invulling van de pilot	6
3 Instelling Team beleidsjuristen.....	11
3.1 Doelstelling Team beleidsjuristen	11
3.2 Invulling van de pilot	11
3.3 Gerealiseerde en voorziene producten	12
3.4 Ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning	14
4 Aanstelling kenniscoördinator burgerbetrokkenheid	20
4.1 Doelstelling versterken burgerbetrokkenheid	20
4.2 Invulling van de pilot	20
4.3 Gerealiseerde en voorziene producten	21
4.4 Ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning	22
5 Versterking Serviceteam DAO	24
5.1 Doelstelling Serviceteam	24
5.2 Invulling van de pilot	24
5.3 Gerealiseerde en voorziene producten	25
5.4 Ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning	28
6 Slotbeschouwing.....	32
Bijlage 1 Totstandkoming tussenrapportage	33
Bijlage 2 Lijst van geïnterviewde Kamerleden en medewerkers.....	35
Bijlage 3 Overzicht activiteiten Team beleidsjuristen	36
Bijlage 4 Overzicht activiteiten Serviceteam	40
Bijlage 5 Uitspraken Tweede Kamer over de pilot.....	44

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Rapport 'Meer dan de som der delen'

Op 16 december 2021 bracht de werkgroep Versterking functies Tweede Kamer (verder kortweg werkgroep VFTK genoemd) het [rapport](#) "Meer dan de som der delen" uit. Deze werkgroep deed een breed scala aan aanbevelingen om de medewetgevende, controlerende en vertegenwoordigende functie van de Kamer te versterken. De werkgroep merkte daarbij op dat dit niet mogelijk is zonder substantiële versterking van de ambtelijke ondersteuning van de Kamercommissies en de Kamer als geheel.

Pilot uitbreiding inhoudelijke ondersteuning Tweede Kamer

In navolging van een van de aanbevelingen van de werkgroep VFTK, besloot het Presidium op 8 juni 2022 tot een tijdelijke uitbreiding van de inhoudelijke ondersteuning van de Tweede Kamer met tien fte bij de Dienst Analyse en Onderzoek (DAO). Daarbij besloot het Presidium ook dat de pilot van september 2022 tot en met december 2023 loopt, met een tussentijds weegmoment voor het zomerreces 2023. De voorliggende tussenrapportage is opgesteld ten behoeve van dat tussentijdse weegmoment (zie ook bijlage 5). Een uitgebreidere evaluatie is door het Presidium eind 2023 voorzien.

1.2 Doel

De tussenrapportage heeft ten doel inzicht te bieden in:

- De wijze waarop invulling is gegeven aan de pilot.
- De gerealiseerde en voorziene producten.
- De ervaringen met de extra ondersteuning die tot dusverre is geboden.

De rapportage is bedoeld als input voor het debat over de raming voor het jaar 2024 dat op 19 juni 2023 plaatsvindt.

1.3 Opzet

Om tot deze tussenrapportage te komen, zijn diverse stappen doorlopen. De eerste stap betrof het verzamelen van informatie over de achtergrond en invulling van de pilot. De tweede stap bestond uit het op een rij zetten van de activiteiten die in het kader van de pilot zijn of worden uitgevoerd. De derde stap betrof het in kaart brengen van de eerste ervaringen met de pilot. Deze stappen worden hieronder kort toegelicht.

Stap 1: Beschrijving invulling van de pilot

Bij het in kaart brengen van de invulling van de pilot, werd duidelijk dat in de praktijk is gekozen voor versterking van de ambtelijke ondersteuning langs drie wegen:

1. De instelling van een Team beleidsjuristen.
2. Het creëren van de functie kenniscoördinator (KC) burgerbetrokkenheid.
3. De versterking van het Serviceteam binnen DAO.

Deze drie onderdelen van de pilot zijn vervolgens afzonderlijk bekeken en beschreven.

Stap 2: Activiteiten in het kader van de pilot in kaart brengen

Voor deze drie nieuwe vormen van ondersteuning is op een rij gezet welke activiteiten zijn uitgevoerd en tot welke producten dat heeft geleid. Deze activiteiten en producten worden kort in de hoofdstukken 3 tot en met 5 beschreven. De bijlagen 3 en 4 bevatten uitgebreide overzichten van de door het Team beleidsjuristen en het Serviceteam uitgevoerde activiteiten en opgeleverde producten.

Stap 3: Ervaringen met de pilot in kaart brengen

De derde en belangrijkste stap betrof het in kaart brengen van de ervaringen met de pilot door middel van interviews. Om inzicht te krijgen in hetgeen de pilot de Kamer brengt, zijn interviews gehouden met de nieuwe teams/medewerkers, met Kamerleden (in casu met acht wetgevingsrapporteurs), met medewerkers van de commissiestaven en met leidinggevendenden die bij de pilot betrokken zijn.

Meer informatie over de totstandkoming van deze tussenrapportage is te vinden in Bijlage 1.

1.4 Afbakening

Wat betreft de focus van de tussenrapportage is het van belang op te merken dat vooral de *output* van de pilot in beeld is gebracht en niet de *outcome*. Aangezien de pilot recent van start is gegaan, bleek het niet mogelijk om onderbouwde uitspraken te doen over de bijdrage die de pilot levert aan een betere wetgevingskwaliteit en/of een betere invulling van de controlerende en vertegenwoordigende functie van de Kamer.

Daarnaast is ervoor gekozen om te focussen op de opbrengst van de pilot voor het werk van Kamerleden en -commissies. De daartoe geleverde ambtelijke inspanningen zijn vooral in kaart gebracht op het niveau van nieuwe organisatieonderdelen en nieuwe vormen van dienstverlening. Dit varieert van de vorming van een nieuw team (vier fte beleidsjuristen en een teamcoördinator), tot de creatie van de nieuwe functie van KC burgerbetrokkenheid (één fte), tot de versterking van het Serviceteam met twee fte. De tussenrapportage gaat niet in op het functioneren van individuele medewerkers die in het kader van de pilot zijn aangetrokken.

De tussenrapportage is primair een inventarisatie van de eerste ervaringen en geen diepgaand onderzoek met conclusies en aanbevelingen. Wel worden de hoofdstukken 3

tot en met 5 afgesloten met het benoemen van aandachts- of verbeterpunten, die ook - meer overkoepelend - terugkomen in de slotbeschouwing achterin dit rapport.

1.5 Leeswijzer

Deze tussenrapportage gaat achtereenvolgens in op:

- De invulling van de pilot (hoofdstuk 2).
- De instelling van een Team beleidsjuristen (hoofdstuk 3).
- Het creëren van de nieuwe functie KC burgerbetrokkenheid (hoofdstuk 4).
- Het versterken van het Serviceteam (hoofdstuk 5).
- Een slotbeschouwing (hoofdstuk 6).

De hoofdstukken 3, 4 en 5 kennen een vergelijkbare opbouw, waarbij achtereenvolgens wordt ingegaan op het doel van het nieuwe team of de nieuwe functie(s) (paragraaf 1), de gekozen invulling (paragraaf 2), de gerealiseerde en voorziene producten (paragraaf 3) en de ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning (paragraaf 4).

Tot slot bevat deze rapportage de volgende vijf bijlagen:

- Bijlage 1: Totstandkoming tussenrapportage.
- Bijlage 2: Geïnterviewde Kamerleden en medewerkers.
- Bijlage 3: Overzicht activiteiten Team beleidsjuristen.
- Bijlage 4: Overzicht activiteiten Serviceteam.
- Bijlage 5: Uitspraken van de Tweede Kamer over de pilot.

2 Opzet van de pilot

2.1 Doelstelling pilot

In hetgeen door de Kamer en het Presidium is gezegd en geschreven in aanloop naar de pilot (zie bijlage 5), blijkt dat met de pilot het volgende wordt beoogd:

- Verbetering van de kennispositie van de Tweede Kamer.
- Tijdelijke versterking van de inhoudelijke ondersteuning bij de medewetgevende en controlerende functie van de Tweede Kamer.
- Het bieden van politiek-neutrale inhoudelijke advisering aan de Kamer en de commissies bij de behandeling van wetsvoorstellen van de regering en bij de evaluatie van recent in werking getreden wetgeving.
- Beantwoording van de vraag - ook naar aanleiding van de aanbevelingen van de werkgroep VFTK - aan welk type ondersteuning de Kamer precies behoefte heeft.

Paragraaf 2.2 beschrijft wanneer deze doelen zijn genoemd en hoe daar tot op heden invulling aan is gegeven.

2.2 Invulling van de pilot

Besluitvorming in de Kamer

Op 8 juni 2022 besloot het Presidium tot een pilot waarbij de ondersteuning van de Tweede Kamer tijdelijk wordt uitgebreid met tien fte bij DAO. De pilot kent een looptijd van september 2022 tot en met december 2023. Het Presidium besloot ook tot een tussentijds weegmoment voor het zomerreces 2023. De onderhavige tussenrapportage is, zoals eerder vermeld, bedoeld als input voor dat tussentijdse weegmoment. In de onderstaande tekstbox is het volledige Presidiumbesluit weergegeven.

Presidiumbesluit inzake de pilot VFTK (8 juni 2022)

- *“Het Presidium besluit tot een pilot met de tijdelijke versterking van de inhoudelijke ondersteuning bij de medewetgevende en controlerende taak van de Tweede Kamer met 10,0 fte. Deze inhoudelijke ondersteuning wordt tijdelijk toegevoegd aan de formatie van de Dienst Analyse en Onderzoek. De pilot loopt van september 2022 tot en met december 2023, met een tussentijds weegmoment voor het zomerreces 2023.*
- *Het Presidium besluit om voor de duur van de pilot de daarvoor benodigde middelen van het Onderzoeksbudget over te hevelen naar het artikel Personele uitgaven en verzoekt de Griffier om te monitoren in hoeverre de uitwerking van de werkgroep Versterking functies Tweede Kamer leidt tot een extra druk op andere delen van de ambtelijke ondersteuning, zoals de Griffies commissies en Griffie plenair.*
- *Het Presidium verzoekt de Griffier om een evaluatie van de pilot voor eind 2023 aan het Presidium te doen toekomen.”*

In het debat over de Raming 2023 op 20 juni 2022 gaf de Voorzitter van de Tweede Kamer een nadere toelichting op de pilot. Het voornemen was om beleidsjuristen aan te trekken om het wetgevingsproces en wetgevingsrapporteurs te ondersteunen en twee informatieanalisten en "wat ondersteuning erbij" (zie onderstaande tekstbox).

De Kamervoorzitter over de pilot in het debat over de Raming 2023 (20 juni 2022)

"Ik wil – daar heeft het Presidium onlangs ook toe besloten – dat we een pilot gaan doen om een aantal beleidsjuristen aan te trekken om dat wetgevingsproces en die wetgevingsrapporteurs te ondersteunen, met twee informatieanalisten en wat ondersteuning erbij. Deze mensen worden trouwens ondergebracht bij DAO, want daar zit alle expertise, dus dan kun je veel meer dwarsverbanden en samenwerking krijgen. Waarom een pilot? Om gericht de vraag te stellen, ook naar aanleiding van de commissie-Van der Staaij en de aanbevelingen: waar is nou gericht behoefte aan? Dat is eigenlijk ook wat het Montesquieu Instituut zegt: hoe wil je die middelen besteden? Ik wil dus een beetje af van «we moeten versterken en we moeten meer». Ik wil vragen: waar? En dat gaan we met elkaar ontdekken, in samenspraak met de Kamerleden, de commissies en DAO. Aan het einde van het jaar krijg ik de tussentijdse rapportage van wat er gebeurt met de aanbevelingen van der Staaij. Dan kunnen we ook veel gericht kijken wat er nodig is, en wat de wisselwerking is tussen de beleidsjuristen en bijvoorbeeld de Griffie. Als er namelijk meer informatie komt en meer analyses gemaakt moeten worden, betekent dat ook meer werk voor de griffie van de commissies. Dat willen we dus doen: goed evalueren met elkaar en dat bespreken. Ik denk dat dat een hele belangrijke is."

In de voorbereiding van het debat over de Raming 2024 is ook aandacht voor de pilot. De geleidende brief van het Presidium bij de stukken voor de Raming 2024 gaat kort in op het doel en de opzet van de pilot. In aanvulling op hetgeen eerder is gezegd over de pilot, blijkt uit deze brief ook dat de pilot beoogt bij te dragen aan verlaging van de werkdruk voor de leden van fracties met een beperkte capaciteit (zie tekstbox).

Geleidende brief van het Presidium bij de Raming 2024 (maart 2023)

"Ter verbetering van de kennispositie van de Tweede Kamer heeft het Presidium op 8 juni 2022 besloten een pilot te starten om de ambtelijke ondersteuning te versterken met een aantal beleidsjuristen, met als doel het bieden van politiek-neutrale inhoudelijke advisering aan de Kamer en de commissies bij de behandeling van wetsvoorstellen van de regering en bij de evaluatie van recent in werking getreden wetgeving. De informatie is toegankelijk voor alle Kamerleden. De benodigde capaciteit voor deze inhoudelijke ondersteuning wordt tijdelijk toegevoegd aan de formatie van de Dienst Analyse en Onderzoek. Hiermee is een stap gezet ter verdere versterking van de ondersteuning bij de medewetgevende en controlerende taak van de Tweede Kamer. De pilot loopt van september 2022 tot en met december 2023, met een tussentijds weegmoment voor het zomerreces 2023. Een betere kennispositie draagt bij aan een betere voorbereiding van Kamerleden. In het bijzonder voor de leden van fracties met beperkte capaciteit kan deze extra ambtelijke ondersteunende dienstverlening bijdragen aan het verlagen van de werkdruk."

In het [Verslag inzake de Raming 2024](#) vraagt de fractie van het CDA om een nadere toelichting op de pilot (zie tekstbox). Op het moment van schrijven van deze tussenrapportage waren de vragen van de CDA-fractie nog niet beantwoord.

Verslag over de Raming 2024 (april 2023)

"Het Presidium heeft een pilot gestart om de ambtelijke ondersteuning te versterken met een aantal beleidsjuristen, met als doel het bieden van politiek-neutrale inhoudelijke advisering aan de Kamer en de commissies bij de behandeling van wetsvoorstellen van de regering en bij de evaluatie van recent in werking getreden wetgeving. De leden van de CDA-fractie vragen het Presidium deze pilot nader toe te lichten. Om welke dienstverlening gaat het precies? En op welke wijze wordt de effectiviteit van deze pilot beoordeeld?"

Personele invulling pilot

Om invulling te geven aan de pilot is incidenteel een deel van het onderzoeksbudget van de Kamer aangewend voor de uitbreiding van de Kamerondersteuning. DAO heeft besloten de tien extra fte in te zetten voor de volgende functies:

- 5 beleidsjuristen (waarvan één teamcoördinator)
- 2 informatiespecialisten (waarvan er uiteindelijk 1 wel en 1 niet is geworven)
- 1 KC burgerbetrokkenheid
- 1 information designer
- 1 medewerker Serviceteam

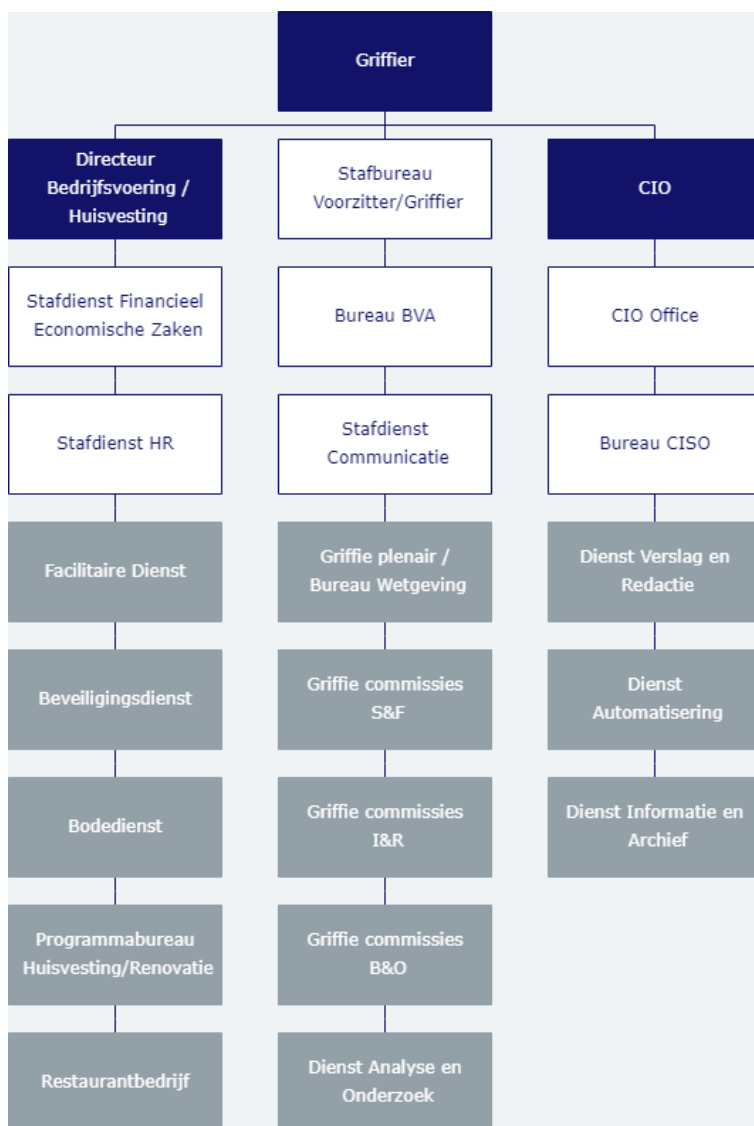
Bij het team informatiespecialisten is één extra informatiespecialist geworven om binnen dat team capaciteit vrij te maken voor de ondersteuning van het Team beleidsjuristen. De taken van het team informatiespecialisten zijn vervolgens enigszins herschikt, zodat de beleidsjuristen een beroep kunnen doen op informatiespecialisten met de benodigde expertise. Het werven van een tweede informatiespecialist ter ondersteuning van de beleidsjuristen bleek vooralsnog niet nodig. Wel is bij de werving van een informatiespecialist op een ontstane vacature bewust gekozen voor een informatiespecialist met een juridische achtergrond.

In de hoofdstukken hierna wordt meer in detail uiteengezet welke mensen met welke achtergrond in het kader van de pilot zijn aangetrokken ter versterking van de Kamerondersteuning.

Organisatorische invulling pilot

Ondersteuning van de Kamer gebeurt vanuit vele diensten (zie figuur 1). De inhoudelijke ondersteuning bij de medewetgevende functie wordt vooral verleend vanuit de drie Griffies commissies, vanuit Bureau Wetgeving (onderdeel van de Griffie plenair) en vanuit DAO.

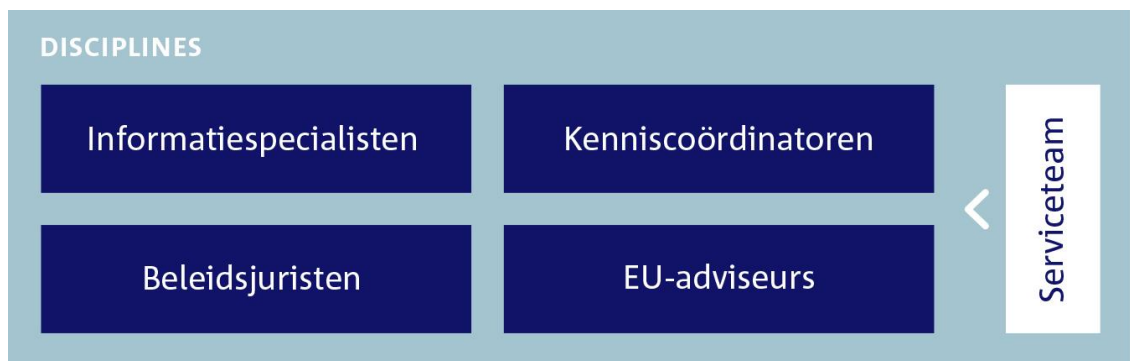

Figuur 1. Organogram van de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer

De Griffies commissies organiseren en coördineren, in samenwerking met de Griffie plenair het wetgevingsproces en adviseren daarover. De (adjunct-)griffier van een vaste commissie verzorgt doorgaans bij ieder wetsvoorstel een wetgevingsrapport voor de betreffende vaste commissie. Vanuit de Griffie plenair ondersteunt Bureau Wetgeving vooral individuele leden bij wetgeving, zoals initiatiefwetgeving of het opstellen van amendementen. De ondersteuning van vaste commissies en wetgevingsrapporteurs door beleidsjuristen is in de pilot organisatorisch belegd bij DAO. Deze dienst richt zich immers al op specifieke ondersteuning van vaste commissies vanuit verschillende disciplines. Zo dragen informatiespecialisten zorg voor het ontsluiten, vergaren en structureren van informatie; zorgen kenniscoördinatoren voor analyses van beleidsstukken en ondersteuning bij de kennisagenda van de commissie en zijn EU-adviseurs de specialisten op het gebied van ondersteuning bij EU-aangelegenheden. Vanuit die gedachte is besloten om de beleidsjuristen onder te brengen bij DAO. Vanuit dezelfde gedachte is besloten om binnen DAO een KC

burgerbetrokkenheid aan te trekken, wat het mogelijk maakt meer aandacht te besteden aan het betrekken van (signalen van) burgers bij het Kamerwerk.

Aangezien veel initiatieven en nieuwe dienstverlening uit hoofde van het rapport 'Meer dan de som der delen' extra inzet vergen vanuit DAO, is daarnaast gekozen voor versterking van het Serviceteam binnen DAO. Naast al bij de Kamer werkzame professionals (op het gebied van onder meer ICT-applicaties, data-analyse en aanbevelingen), is dit team in het kader van de pilot versterkt en verbreed met expertise op het gebied van onder meer vormgeving en de organisatie van evenementen. Dit team kan met specialistische kennis en gerichte producten de vier verschillende disciplines 'ontzorgen' en zo DAO-capaciteit vrijspelen voor inhoudelijke ondersteuning van de vaste commissies. In figuur 2 zijn de DAO-disciplines en het faciliterende Serviceteam schematisch weergegeven.

Figuur 2. Disciplines binnen DAO, ondersteund door het Serviceteam

3 Instelling Team beleidsjuristen

3.1 Doelstelling Team beleidsjuristen

Om de medewetgevende functie van de Tweede Kamer te versterken, heeft het Presidium besloten tot een tijdelijke uitbreiding van de ambtelijke ondersteuning. De oprichting van een Team beleidsjuristen binnen DAO is onderdeel van deze pilot. De pilot moet inzicht bieden in de wijze waarop de Kamer het best kan worden ondersteund bij haar medewetgevende taak.

Het Team beleidsjuristen heeft zichzelf ten doel gesteld politiek-neutrale, inhoudelijke advisering te bieden bij de behandeling van wetsvoorstellen van de regering en bij de evaluatie van recent in werking getreden wetgeving. Daartoe analyseert het team wetsvoorstellen met een brede blik, vanuit meerdere perspectieven. De speerpunten zijn "het bieden van bruikbare inzichten in de juridische en beleidsmatige kwaliteit van wetgeving, de verhouding tussen wetgeving, beleid en uitvoering, de rol van de Kamer in het wetgevingsproces, de deugdelijkheid van de onderbouwing en de wijze waarop in de voorbereiding gebruikgemaakt is van deskundige adviezen."

Aangezien het een pilot betreft, heeft het team expliciet besloten om te gaan experimenteren met verschillende typen dienstverlening. Dit om na te gaan welke werkwijzen en producten het best voorzien in de behoefte van de Kamer en de vaste commissies.

3.2 Invulling van de pilot

Samenstelling en werkwijze Team beleidsjuristen

Het Team beleidsjuristen bestaat uit vier beleidsjuristen en een teamcoördinator. De vier beleidsjuristen zijn vanuit verschillende organisaties bij de Kamer gedetacheerd; drie vanuit wetgevingsdirecties van ministeries (JenV, SZW en VWS) en één vanuit de directie advisering van de Raad van State. Twee van de beleidsjuristen zijn in november 2022 bij de Tweede Kamer gestart; de andere twee in januari 2023. Hun detachering eindigt op 31 december 2023.

Binnen het Team beleidsjuristen is een verdeling gemaakt van de commissies, waarbij voor elke commissie een eerste aanspreekpunt is aangewezen. Met vier beleidsjuristen betekent dit dat elke beleidsjurist het eerste aanspreekpunt is voor drie of vier commissies. Bij de verdeling is rekening gehouden met de hoeveelheid wetgeving die de commissies behandelen. Er zijn immers commissies die veel wetgeving behandelen en commissies die weinig wetgeving kennen. Bij de ondersteuning van de wetgevingsrapporteurs werken de beleidsjuristen veelal in duo's. Ook wordt veel samengewerkt met de commissiestaven.

3.3 Gerealiseerde en voorziene producten

Het Team beleidsjuristen kan diverse typen ondersteuning bieden. Hieronder wordt beschreven welke typen ondersteuning mogelijk zijn en in hoeverre dat type ondersteuning tot dusverre is geboden. De onderstaande tekst bevat voorbeelden van de ontplooide activiteiten. Een volledig overzicht daarvan is te vinden in bijlage 3.

Ondersteuning wetgevingsrapporteurs

Vaste commissies kunnen voor specifieke wetsvoorstellen wetgevingsrapporteurs benoemen die zich nader verdiepen in het wetsvoorstel en de door hen opgedane kennis met de commissie delen. Deze rapporteurs worden bij hun werkzaamheden ondersteund door ambtenaren van de Tweede Kamer. Met de wetgevingsrapporteurs wordt besproken welke typen ondersteuning zij wensen en hoe zij de commissie beogen te informeren over de inzichten die zij opdoen. Dit wordt vastgelegd in een mandaatnotitie die ter instemming aan de commissie wordt voorgelegd. Als de commissie daarmee instemt, starten de wetgevingsrapporteurs hun werkzaamheden.

Inmiddels ondersteunt het Team beleidsjuristen meerdere wetgevingsrapporteurschappen (zie bijlage 3), waarvan sommige net zijn gestart en andere al verder gevorderd zijn. Het verst gevorderd is het wetgevingstraject voor het wetsvoorstel Tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur. In onderstaand tekstkader is beschreven welke producten de rapporteurs – ondersteund door de staf – hebben opgeleverd.

Tijdelijke wet Transitiefonds

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft de leden Van Campen (VVD) en Bromet (GroenLinks) benoemd tot wetgevingsrapporteurs voor het wetsvoorstel voor de Tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur. Deze rapporteurs hebben – ondersteund door twee beleidsjuristen, de kenniscoördinatoren van de commissies LNV en Rijksuitgaven en de commissiegriffier – de volgende activiteiten ontplooid:

- De rapporteurs hebben een [Inbreng voor het Verslag](#) opgesteld, waarin zij de minister voor Natuur en Stikstof namens de commissie LNV een aantal vragen over het wetsvoorstel voorleggen. De concept-inbreng is door de staf opgesteld.
- De rapporteurs hebben gesprekken gevoerd met externe deskundigen.¹ Deze gesprekken zijn door de staf georganiseerd en voorbereid.
- De rapporteurs hebben een [Onderzoeksrapport](#) opgesteld, waarin zij hun bevindingen over het wetsvoorstel beschrijven. Dit rapport is met de leden van de commissie LNV gedeeld, zodat zij daar hun voordeel mee konden doen tijdens het plenair debat over het wetsvoorstel. Ook is het rapport openbaar gemaakt. Het conceptrapport is door de staf opgesteld.
- De wetgevingsrapporteurs hebben bij aanvang van het plenaire debat over het wetsvoorstel als eerste de gelegenheid gekregen om namens de commissie een aantal vragen over het wetsvoorstel aan de minister voor Natuur en Stikstof te stellen. De [spreektekst](#) hiervoor is voorbereid door de staf en afgestemd met de

---

¹ Algemene Rekenkamer, Planbureau voor de Leefomgeving, Ecologische Autoriteit en prof. dr. Erisman.

rapporteurs. De commissie LNV heeft tijdens een procedurevergadering ingestemd met de tekst.

Bij de Tijdelijke wet Klimaatfonds hebben de wetgevingsrapporteurs voor een soortgelijke werkwijze gekozen. De eerste twee van de bovengenoemde stappen (Inbreng voor het Verslag en gesprekken met externen) zijn inmiddels gezet; de andere twee volgen nog. Wetgevingsrapporteurs kunnen echter ook andere instrumenten inzetten om zich nader te laten informeren over het wetsvoorstel. Zo hebben de rapporteurs bij de Wet seksuele misdrijven het initiatief genomen om advies van de Raad van State te vragen op een Nota van Wijziging en heeft de commissie JenV daarmee ingestemd. Ook wordt op hun voorstel een rondetafelgesprek georganiseerd. En bij de Wet versterking regie volkshuisvesting is op voorstel van de wetgevingsrapporteurs onder meer een internationale vergelijking uitgevoerd en een analyse gemaakt van de belangrijkste aandachtspunten die uit de internetconsultatie naar voren zijn gekomen.

Verdiepende analyse uitvoeren van wetgeving

Als er geen sprake is van een wetgevingsrapporteurschap, kan het Team beleidsjuristen desgevraagd of op eigen initiatief activiteiten ontplooiën om de medewetgevende functie van de Kamer te versterken. Zo kan het team de volgende activiteiten ontplooiën:

- Opleveren van stafnotities voor de behandeling van wetsvoorstellen afkomstig van de regering, of bijdragen aan stafnotities over beleidsvoorstellen met een juridische component. Zo heeft één van de beleidsjuristen samen met de kenniscoördinator en de informatiespecialist van de commissie VWS een [stafnotitie](#) opgesteld over het Gezond en Actief Leven Akkoord en de ruimte die de Kamer heeft voor eventuele wijzigingen en/of nadere invulling van het akkoord.
- Ondersteunen van commissies bij de behandeling van invoeringstoetsen, die de regering bij sommige wetten een jaar na de inwerkingtreding van die wetten aan de Kamer zendt. Deze ondersteuning is geboden bij de commissie VWS, zie onderstaand tekstkader.
- Ondersteunen bij de behandeling van gedelegeerde wetgeving, die bijvoorbeeld in de vorm van een voorhangprocedure aan de Kamer wordt voorgelegd.

Commissiebrief over invoeringstoets op de Wet toetreding zorgaanbieders

De beleidsjuristen hebben meegewerkt aan het opstellen van een [commissiebrief](#) over de invoeringstoets die zal gaan plaatsvinden op de Wet toetreding zorgaanbieders (Wtza). De invoeringstoets is een instrument om er tijdig achter te komen hoe nieuwe wetgeving in de praktijk voor burgers, bedrijven en uitvoeringsorganisaties uitpakt. Op verzoek van de commissie VWS heeft de minister voor Langdurige zorg en Sport de Kamer laten weten hoe zij de invoeringstoets op de Wtza vorm wil geven. Daarop heeft de commissie VWS besloten de minister te verzoeken in de invoeringstoets nader in te gaan op een aantal aspecten, namelijk: de gevolgen van de wet voor mensen en private partijen en voor de uitvoering, inclusief de gevolgen op grond van de Aanpassingswet Wet toetreding zorgaanbieders (AWtza), amendementen en lagere regelgeving.

Meewerken aan wetgevingsrapporten

Voor veel van de wetsvoorstellen die de Kamer behandelt, wordt een wetgevingsrapport opgesteld. Deze taak is belegd bij de (adjunct-)griffiers van de commissies, die daarbij soms worden bijgestaan door een kenniscoördinator of informatiespecialist. Sinds de oprichting van het Team beleidsjuristen hebben de beleidsjuristen ook een bijdrage geleverd aan enkele wetgevingsrapporten. Deze bijdrage bestaat veelal uit een nadere verdieping op enkele specifieke onderdelen van het wetsvoorstel. Dit gebeurt in nauwe afstemming met de (adjunct-)griffier die het wetgevingsrapport opstelt. Zo hebben de beleidsjuristen bij de commissie Financiën meegewerkt aan het [wetgevingsrapport wetsvoorstel Plan van aanpak witwassen](#) en het [wetgevingsrapport wetsvoorstel Implementatie Richtlijn kleine ondernemersregeling](#).

Kennisactiviteiten voorbereiden

De vaste commissies beschikken over diverse instrumenten om hun kennis- en informatiepositie te versterken. Deze instrumenten (bijvoorbeeld technische briefings en rondetafelgesprekken) kunnen zij ook inzetten ten behoeve van een goede wetsbehandeling. Het Team beleidsjuristen kan bijdragen aan de inhoudelijke voorbereiding van deze activiteiten, in samenwerking met de (adjunct-)griffier en/of de kenniscoördinator van de commissie. Te denken valt aan het (mede) opstellen van voorbereidende notities of het doen van suggesties voor sprekers. Zo heeft één van de beleidsjuristen meegewerkt aan een [stafnotitie](#) ter voorbereiding op kennisactiviteiten inzake de modernisering van de sanctiewetgeving (commissie Buitenlandse Zaken).

3.4 Ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning

De ervaringen met het Team beleidsjuristen zijn positief. De geboden ondersteuning is van goede kwaliteit en diverse producten zijn benut bij de behandeling van wetsvoorstellen. Het is te vroeg om te beoordelen of dit leidt tot een betere wetgevingskwaliteit.

Geboden ondersteuning is van goede kwaliteit

Bijna alle geïnterviewden zijn positief over de producten die de beleidsjuristen opleveren. Een enkeling gaf aan daar nog te weinig ervaring mee te hebben om zich daar een oordeel over te kunnen vormen. De geïnterviewde wetgevingsrapporteurs zijn zeer tevreden over de geboden ondersteuning. Eén van hen merkt op dat het fijn is blind te kunnen varen op de inhoud. Ook wordt opgemerkt dat de beleidsjuristen goed meedenken. De beleidsjuristen beschikken over kennis die niet breed beschikbaar is in de Kamer.

Opgeleverde producten worden benut

Het Team beleidsjuristen heeft inmiddels diverse producten opgeleverd die zijn benut bij de parlementaire behandeling van een wetsvoorstel. Twee voorbeelden daarvan zijn opgenomen in de onderstaande tekstkaders.

Wetsvoorstel Tijdelijke wet Transitiefonds

Bij aanvang van het [plenaire debat](#) over het wetsvoorstel voor de Tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur hebben de wetgevingsrapporteurs namens de commissie een aantal vragen over het wetsvoorstel gesteld aan de minister voor Natuur en Stikstof. Ook refereerden diverse andere Kamerleden tijdens hun inbreng aan het door de rapporteurs opgestelde onderzoeksrapport. Er werd gedurende het debat veel waardering uitgesproken voor het werk van de rapporteurs.

Wetsvoorstel Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein

Ter voorbereiding op de behandeling van de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein is een [wetgevingsrapport](#) opgesteld door een adjunct-griffier van de commissie VWS in samenwerking met een beleidsjurist. Dit wetgevingsrapport bevat een flink aantal suggesties voor vragen die de Kamer aan de verantwoordelijke bewindspersoon zou kunnen stellen. Het merendeel van de vraagsuggesties is door fracties ingebracht in het [Verslag](#).

Impact op wetgevingskwaliteit

Aangezien de behandeling van de wetsvoorstellen waarvoor wetgevingsrapporteurs zijn aangesteld nog niet is afgerond en de pilot recent is gestart, is op dit moment niet vast te stellen of de pilot aantoonbaar leidt tot een betere wetgevingskwaliteit. De meeste geïnterviewden geven echter wel aan dat het aannemelijk is dat dit het geval zal zijn. Volgens de geïnterviewde rapporteurs kan het benoemen van wetgevingsrapporteurs – dankzij de ondersteuning van de beleidsjuristen – bijdragen aan:

1. **Een beter doordacht wetgevingstraject.** De wetgevingsrapporteurs denken – ondersteund door de beleidsjuristen – na over de instrumenten die de Kamer kan inzetten om het inzicht in het wetsvoorstel te vergroten. De lijnen die de rapporteurs uitzetten zijn belangrijk voor de wijze waarop de Kamer de wet behandelt. Een rapporteurschap dwingt om daar vroegtijdig over na te denken.
2. **Meer inzicht in het wetsvoorstel.** Eén van de geïnterviewde wetgevingsrapporteurs merkt op dat de geboden ondersteuning bijdraagt aan meer inzicht in het wetsvoorstel. Dat stelt de Kamer in staat de juiste vragen te stellen en kan uiteindelijk bijdragen aan een inhoudelijker debat en verstandigere beslissingen. 'De inzet van rapporteurs versterkt de informatiepositie van de Kamer', zo merkt een andere geïnterviewde rapporteur op.

De beleidsjuristen zelf constateren dat de wetstechnische kwaliteit van wetgeving in Kamerdebatten soms op de achtergrond raakt in het politieke debat, waardoor de Kamer kansen mist om kritische vragen te stellen over specifieke onderdelen van een wetsvoorstel. De beleidsjuristen zijn van mening dat een verdiepingsslag bij de behandeling van wetgeving nodig is en zien daarbij een rol voor zichzelf weggelegd. Op basis van hun expertise en ervaring kunnen zij immers snel tot de kern van een wetsvoorstel doordringen en zal het hen bijvoorbeeld eerder opvallen als er informatie in de Memorie van Toelichting ontbreekt.

In navolging van een van de aanbevelingen van de werkgroep VFTK hebben diverse vaste commissies – met het oog op versterking van de medewetgevende functie van de Kamer – wetgevingsrapporteurs benoemd. Dergelijke rapporteurschappen vergen tijd van zowel Kamerleden als de staf. Het kan een uitdaging zijn om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen.

Belang versterking medewetgevende functie

De Kamer behandelt jaarlijks een groot aantal wetsvoorstellen. In de periode 2011-2021 betrof dat jaarlijks gemiddeld circa 140 wetsvoorstellen van de regering en circa 16 initiatiefwetsvoorstellen. Daarnaast verricht de Kamer nog vele andere taken waarbij juridische ondersteuning van nut kan zijn.

De afgelopen tijd is in de vaste commissies besloten dat er voor dertien wetgevings-trajecten wetgevingsrapporteurs zijn of worden benoemd (zie bijlage 3). Inmiddels zijn er circa twintig rapporteurs aangesteld. Bij een enkel traject moet dat nog gebeuren. De betreffende wetsvoorstellen bevinden zich in uiteenlopende fasen van het wetgevingstraject. Wetgevingsrapporteurs kunnen in alle fasen van het wetgevingstraject actief zijn, van de voorfase tot de fase na inwerkingtreding van de wet. Sommige van de aangestelde rapporteurs zijn op dit moment actief, anderen nog niet of nauwelijks.

Enkele geïnterviewde rapporteurs merken op dat het belangrijk is de wetgevingsrapporteurschappen te evalueren, bijvoorbeeld in een strategische procedurevergadering, en de lessen vast te leggen, zodat andere commissies daar hun voordeel mee kunnen doen. Ook zou het goed zijn een gezamenlijke bijeenkomst met de wetgevingsrapporteurs te beleggen om ervaringen uit te wisselen en meer inzicht te krijgen in de bijdrage die dit instrument levert aan de versterking van de medewetgevende functie van de Kamer.

Zorgvuldig wetgevingsproces kost tijd

Diverse geïnterviewden merken op dat een zorgvuldig wetgevingsproces belangrijk is, maar ook veel tijd kost. Daarom is het van belang aandacht te hebben voor de werkdruk die versterking van de medewetgevende functie met zich meebrengt, zowel voor Kamerleden als voor de staf. Dat geldt in het bijzonder bij wetsvoorstellen waarbij wordt gewerkt met wetgevingsrapporteurs.

Diverse geïnterviewde rapporteurs merken op dat zo'n rapporteurschap iets doet met hun agenda en soms ook met die van de commissie. Het wetgevingsrapporteurschap kost volgens hen – ondanks de goede ondersteuning – behoorlijk wat tijd. Wat betreft de impact op andere Kamerleden is het beeld genuanceerder. Enerzijds kunnen de werkzaamheden van de rapporteurs leiden tot minder werkdruk bij andere Kamerleden, bijvoorbeeld omdat zij de door de rapporteurs uitgevoerde analyses kunnen gebruiken. Anderzijds kan de werkdruk ook toenemen, bijvoorbeeld doordat de commissie - op voorstel van de rapporteurs - besluit kennisinstrumenten (zoals technische briefings of rondetafelgesprekken) in te zetten om de kennis over het wetsvoorstel te vergroten.

Uit de interviews komt duidelijk naar voren dat bij de versterking van de medewetgevende functie rekening moet worden gehouden met de 'absorptiecapaciteit'

van Kamerleden. Zijn Kamerleden in staat alle informatie die zij krijgen over wetsvoorstellen te verwerken? Zijn voldoende Kamerleden bereid een rapporteurschap op zich te nemen en blijft die bereidheid ook in de toekomst bestaan?

Verder blijkt uit de interviews dat het een aandachtspunt is hoe de rapporteurs hun opgedane kennis het best kunnen delen met de andere commissieleden. Idealiter kunnen niet alleen de rapporteurs de extra kennis over het wetsvoorstel benutten, maar draagt deze bij aan de gedachtevorming in de commissie als geheel. Ook als de kennis alleen bij de rapporteurs aanwezig is, kan dat echter bijdragen aan verhoging van de wetgevingskwaliteit.

Tot slot is het relevant te constateren dat rapporteurschappen vrijwel alleen worden vervuld door de relatief grote fracties. Voordeel daarvan is dat de kleinere fracties de vruchten kunnen plukken van het werk van de rapporteurs. Een mogelijk ongewenst neveneffect is dat vrijwel alleen leden van de grotere fracties de credits van het rapporteurschap krijgen, zoals de mogelijkheid te spreken bij aanvang van een wetgevingsoverleg of plenair debat.

Afstemmen vraag en aanbod

Het Team beleidsjuristen geeft aan dat hun prioriteit ligt bij het ondersteunen van de wetgevingsrapporteurschappen. Als er tijd over is, wordt ook andere ondersteuning geboden. Tot dusverre is het team erin geslaagd de door vaste commissies gevraagde ondersteuning te bieden. Enkele geïnterviewden merken op dat er veel werk op het bord van de beleidsjuristen ligt, waardoor zij niet altijd in staat zijn flexibel in te spelen op actuele vragen die zich voordoen.

Een van de geïnterviewde wetgevingsrapporteurs signaleert dat het belangrijk is dat de vaste commissies goed afwegen in welke gevallen zij kiezen voor wetgevingsrapporteurschappen. Als dat instrument te frequent wordt ingezet, zou het kunnen gebeuren dat er geen Kamerleden meer te vinden zijn die rapporteur willen worden en/of dat de staf overvraagd wordt. Het is derhalve van belang dat de vaste commissies kritisch zijn op de inzet van het instrument, waarbij kwaliteit boven kwantiteit moet gaan. Daarnaast is het ook wenselijk dat voor het aanstellen van wetgevingsrapporteurs breed draagvlak binnen de commissie bestaat. Enkele wetgevingsrapporteurs vragen zich in dat verband af of het mogelijk is criteria op te stellen om te bepalen bij welke wetsvoorstellen een rapporteurschap de meeste toegevoegde waarde kan hebben.

De samenwerking van het Team beleidsjuristen met de commissiestaven verloopt goed. Wel leidt de versterking van de medewetgevende taak niet alleen tot werk voor de beleidsjuristen, maar ook tot extra werk voor de staven. Daarbij rijzen er soms vragen over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden.

Interne samenwerking verloopt goed

De geïnterviewde (adjunct-)griffiers en kenniscoördinatoren zijn positief over de samenwerking met de beleidsjuristen. Ook de beleidsjuristen geven aan dat de samenwerking met de commissiestaven goed verloopt. Zij merken op dat de

kenniscoördinatoren zeer betrokken zijn en dat het nuttig is dat zij veel kennis hebben over het beleidsterrein waarop een wetsvoorstel zich richt. Ook werken de beleidsjuristen samen met (adjunct-)griffiers, bijvoorbeeld bij het opstellen van wetgevingsrapporten, en met informatiespecialisten.

Versterking medewetgevende functie leidt tot extra werk voor commissiestaven
De ondersteuning van de wetgevingsrapporteurschappen kost veel tijd, niet alleen van de beleidsjuristen, maar ook van de commissiestaven. Zo zijn in wisselende samenstelling en intensiteit ook (adjunct-)griffiers, kenniscoördinatoren, informatiespecialisten en commissie-assistenten betrokken bij de ondersteuning die beleidsjuristen bieden. Veel van de geïnterviewde medewerkers geven aan dat de producten die zij samen met de beleidsjuristen opstellen, leiden tot een verrijking van hun werk, maar wel extra werk met zich meebrengen.

Verdeling van taken en verantwoordelijkheden

Op hoofdlijnen is de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de beleidsjuristen en de commissiestaven duidelijk. In de praktijk kan er enige onduidelijkheid ontstaan over de vraag waar de taak van de een ophoudt en die van de ander begint. Dat geldt bijvoorbeeld voor de taakverdeling tussen beleidsjuristen en kenniscoördinatoren. Het is derhalve belangrijk om goede afspraken te maken over de taakverdeling.

Een ander punt dat nog niet is uitgekristalliseerd, is de vraag of het Team beleidsjuristen een beroep kan doen op de commissie-assistenten voor het plannen van afspraken en, zo ja, wat dat betekent voor de werkdruk van de commissie-assistenten. Heldere werkafspraken daarover zijn wenselijk.

Verder merken de commissiegriffiers en kenniscoördinatoren op dat zij het belangrijkvinden producten mee te lezen voordat deze aan de rapporteurs of de commissie worden gestuurd. Als er sprake is van een korte doorlooptijd, zoals bijvoorbeeld het geval was bij de voorbereiding op het plenaire debat over de Tijdelijke wet Transitiefonds, kan het echter voorkomen dat de tijd om mee te lezen zeer beperkt is. Het is belangrijk om daar in de toekomst goede afspraken over te maken, in het bijzonder als het politiek gevoelige wetgeving betreft.

Tot slot is het in dit verband belangrijk op te merken dat het Team beleidsjuristen raakvlakken heeft met Bureau Wetgeving. Het Team beleidsjuristen merkt op dat de taakverdeling helder is² en heeft in de praktijk geen onduidelijkheden ervaren. Bureau Wetgeving is in het kader van deze tussenrapportage niet bevraagd.

De geïnterviewden zien toekomst voor het Team beleidsjuristen in de Tweede Kamer. Onduidelijk is hoe groot het team zal moeten zijn en of de beleidsjuristen al dan niet onderdeel zouden moeten worden van de commissiestaven.

---

² Bureau Wetgeving richt zich vooral op de ondersteuning van individuele leden, in het bijzonder bij het opstellen van initiatiefwetgeving en amendementen. Het Team beleidsjuristen richt zich op juridische ondersteuning van de vaste commissies.

Bijna alle geïnterviewden vinden dat het Team beleidsjuristen een bijdrage levert aan versterking van de medewetgevende functie van de Tweede Kamer. Een enkeling merkt op nog te weinig ervaring te hebben met het team om daar een conclusie over te kunnen trekken, maar geeft tegelijkertijd aan dat het in ieder geval te vroeg is om de pilot stop te zetten.

Er bestaan uiteenlopende visies op de omvang en inbedding van de beleidsjuristen binnen de Tweede Kamerorganisatie. Het Team beleidsjuristen verwacht dat de huidige omvang van het team niet volstaat om te voorzien in de vraag die er is naar hun ondersteuning. De grote trajecten, in het bijzonder de wetgevingsrapporteurschappen, kosten veel tijd. In het ideale geval zou het team volgens hen uit acht à tien beleidsjuristen moeten bestaan, zodat elke wetgevingsintensieve commissie³ kan beschikken over een eigen beleidsjurist, die bij voorkeur onderdeel is van de commissiestaf. Deze beleidsjuristen zouden dan eveneens gekoppeld kunnen worden aan een tweede, minder wetgevingsintensieve commissie, zodat er voor elke commissie wel een aanspreekpunt is. Het lijkt de beleidsjuristen nuttig om onderdeel te zijn van de commissiestaven, omdat zij dan de ontwikkelingen op het beleidsterrein beter kunnen volgen. Dat maakt het ook mogelijk om eventueel proactief producten aan te bieden. Momenteel is daar weinig ruimte voor.

De geïnterviewde (adjunct-)griffiers en kenniscoördinatoren kijken verschillend aan tegen het opnemen van de beleidsjuristen in de commissiestaven. Sommigen zijn voorstander van het bovenbeschreven model waarin de beleidsjuristen deel uitmaken van de commissiestaven. Anderen hebben een voorkeur voor het huidige model waarin het Team beleidsjuristen een aparte pool vormt waar de staf (via de griffier en/of de kenniscoördinator) een beroep op kan doen. Beleidsjuristen als onderdeel van de commissiestaven lijkt hen niet efficiënt vanwege de wisselende vraag naar ondersteuning per commissie en 'per seizoen'. Ook de impact op de omvang van de commissiestaven speelt daarbij een rol.

De geïnterviewde wetgevingsrapporteurs hebben geen uitgesproken opvatting over het organisatiemodel. Voor hen is het vooral belangrijk dat juridische ondersteuning beschikbaar is op het moment dat zij daar behoefte aan hebben.

---

³ De acht meest wetgevingsintensieve commissies zijn: BiZa, EZK, FIN, IenW, JenV, OCW, SZW en VWS.

4 Aanstelling kenniscoördinator burgerbetrokkenheid

4.1 Doelstelling versterken burgerbetrokkenheid

Eén van de pijlers uit het rapport 'Meer dan de som der delen' is versterking van de vertegenwoordigende functie van de Tweede Kamer. Deze ambitie wordt in onderstaande tekstbox weergegeven.

Versterking functies Tweede Kamer – versterking van de vertegenwoordigende functie

"Besteed bij wetgeving en nieuw beleid expliciet aandacht aan het burgerperspectief, de uitvoerbaarheid en de effecten in de praktijk. Verken de mogelijkheden en doelen van nieuwe instrumenten voor meer betrokkenheid van burgers bij de politiek en experimenteer als het beoogde doel helder is, met één van de instrumenten."

De vertegenwoordigende functie is nauw verbonden met de versterking van de medewetgevende functie. Bij het op een goede manier uitvoeren van de medewetgevende functie hoort volgens het bovengenoemde rapport ook meer aandacht voor het burgerperspectief. Waar het Team beleidsjuristen nadrukkelijk een rol heeft bij versterking van de medewetgevende functie, heeft de kenniscoördinator (KC) burgerbetrokkenheid ten doel te ondersteunen bij de versterking van de vertegenwoordigende functie van de Kamer. Daarmee richt de KC burgerbetrokkenheid zich onder meer op ondersteuning van de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven, op verzoek ook op ondersteuning van de commissie voor de Werkwijze, op het beter opvangen van burgersignalen en het ontwikkelen van tools hiervoor en op ondersteuning en borging van kennis, bijvoorbeeld over burgerberaden (zie verder paragraaf 4.3).

4.2 Invulling van de pilot

Op dit moment is er één kenniscoördinator aangewezen die zich voor 50% van haar tijd richt op burgerbetrokkenheid. Daarnaast zijn er enkele andere kenniscoördinatoren actief op dat thema, onder meer bij de ondersteuning van het burgerforum Klimaat en de [Publieke Waarden Evaluatie](#) bij de commissie EZK. De werkzaamheden van de KC burgerbetrokkenheid kunnen in een aantal categorieën worden gevat:

- Kenniscoördinator van de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven (en ondersteunend aan de commissie voor de Werkwijze).
- Trekker van de DAO-vakgroep burgerbetrokkenheid.
- Trekkersfunctie en coördinatie van activiteiten omtrent burgerbetrokkenheid.

4.3 Gerealiseerde en voorziene producten

Ondersteuning van de commissie Verzoekschriften en Burgerinitiatieven

De KC burgerbetrokkenheid kan structureel ondersteuning bieden aan de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven. Deze ondersteuning kan onder meer worden geboden in het kader van de pilot van deze commissie over het structureler opvangen en beter benutten van burgersignalen (zie onderstaande tekstbox, overgenomen uit de geleidende brief bij de Raming).

Pilot Commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven

“De Commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven (CVB) heeft naar aanleiding van het rapport ‘Versterking functies Tweede Kamer’ van de werkgroep Van der Staaij II (Kamerstuk 35992, nr. 1) aanbevelingen gedaan over hoe Kamerbreed burgersignalen uit brieven/e-mails en verzoekschriften structureler opgevangen en beter benut kunnen worden. De commissie is inmiddels bezig hoe ze haar stimulerende en coördinerende rol vorm kan geven. Het betreft onder meer het verbeteren van haar bekendheid, onder andere via duidelijke en visuele informatie op de website. Verder wordt het komende jaar bij de vakcommissies een pilot uitgevoerd met betrekking tot de signalen die burgers afgeven. Ook wordt samenwerking gezocht met andere organisaties, zoals de Nationale ombudsman.” ([Kamerstuk 36328, nr. 1](#))

In het kader van de pilot zullen naar verwachting nieuwe producten worden ontwikkeld die de commissies kunnen inzetten. Hierbij kan worden gedacht aan de volgende producten:

- Een burgerbrievenbundel (in de vorm van een reader) ten behoeve van commissiedebatten.
- Analyses van ingekomen burgerbrieven om signalen beter op te vangen.

Uitwerking van initiatieven van de commissie voor de Werkwijze

In opdracht van de commissie voor de Werkwijze heeft het Rathenau Instituut onderzocht hoe de instrumenten petities en burgerinitiatieven verbeterd kunnen worden. Hier is het rapport ‘Voor het voetlicht’ uit voortgekomen.⁴ Het rapport bevat aanbevelingen die voor een deel betrekking hebben op petities en burgerinitiatieven. Samen met de griffier van de commissie voor de Werkwijze kan de KC burgerbetrokkenheid ondersteunen bij het uitwerken van de aanbevelingen. Een aanbeveling waaraan momenteel al wordt gewerkt, is het toegankelijker en transparanter maken van de website van de Tweede Kamer inzake het proces rondom petities en burgerinitiatieven.

Trekker van de DAO-vakgroep burgerbetrokkenheid

Aanvullend op de eerdere beschrijving van de rol van de KC burgerbetrokkenheid bij het borgen van kennis en de horizontale rol richting collega’s van andere commissiestaven, heeft de kenniscoördinator ook de rol van trekker van de DAO-vakgroep burgerbetrokkenheid. Deze vakgroep is opgericht om kennis te delen en te borgen over instrumenten aangaande burgerbetrokkenheid.

---

⁴ Rathenau Instituut, Voor het voetlicht, 2 november 2022: [Voor het voetlicht | Rathenau Instituut](#).

Trekkersfunctie en coördinatie van activiteiten omtrent burgerbetrokkenheid

De KC burgerbetrokkenheid heeft een trekkersfunctie en coördineert vanuit die rol verschillende activiteiten omtrent burgerbetrokkenheid en de vertegenwoordigende functie van de Kamer. Het gaat daarbij onder meer om het volgende:

- Het opbouwen van een netwerk in het kader van burgerbetrokkenheid. Dit betreft zowel een intern als een extern netwerk. Hier is een eerste start mee gemaakt. Met een structurele invulling van de functie KC burgerbetrokkenheid kan dit richting de toekomst verder worden ontwikkeld.
- Borging van kennis. De leden van de voorbereidingsgroep voor het burgerforum Klimaat hebben aangegeven dat zij graag willen dat de kennis die wordt opgedaan over het burgerforum goed wordt geborgd binnen de Kamer. Deze kennis wordt nu al voor een deel geborgd binnen de Vakgroep burgerbetrokkenheid die binnen DAO is ingericht, maar de KC burgerbetrokkenheid kan in de toekomst een rol spelen in de continuïteit van het borgen en delen van de kennis. Het is denkbaar dat in de toekomst meer burgerfora zullen worden georganiseerd, bijvoorbeeld over:
  - Vergrijzing (n.a.v. de [motie van de leden Pieter Heerma en Den Haan](#)).
  - Emancipatiebeleid voor mensen met een handicap (n.a.v. de [motie van het lid Werner](#)).
  - Organisatie van de zorg (n.a.v. het [amendement van het lid Paulusma](#)).Borging van kennis kan bijdragen aan effectieve uitvoering van toekomstige burgerfora. Hetzelfde geldt voor het borgen van de kennis die nu wordt opgedaan met de Publieke Waarden Evaluatie in de vorm van de [nationale Klimaatraadpleging](#).
- Afstemming en kennisdeling met andere collega's over burgerbetrokkenheid. De KC burgerbetrokkenheid kan vanuit een horizontale rol ondersteuning bieden aan andere commissiestaven ten aanzien van burgerbetrokkenheid en het uitrollen van nieuwe initiatieven zoals de burgerbrievenbundel (zie verder paragraaf 4.4).

4.4 Ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning

Enkele recente rapporten (waaronder die van de werkgroep VFTK en die van de Parlementaire Enquête Aardgaswinning Groningen) roepen op tot versterking van de vertegenwoordigende functie van de Tweede Kamer en het beter oppakken van signalen van burgers. Gerichte ambtelijke ondersteuning in de vorm van een KC burgerbetrokkenheid kan daaraan bijdragen.

Van de leden van de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven, in het bijzonder de leden van de werkgroep die zich richt op burgerbetrokkenheid, heeft de KC burgerbetrokkenheid positieve reacties op de ontwikkelingen ontvangen. Het is belangrijk dat er voldoende ambtelijke ondersteuning is om voortgang te realiseren. Een toegewijde griffier en KC burgerbetrokkenheid voor de commissie Verzoekschriften en Burgerinitiatieven zijn hierbij cruciaal. Zij kunnen vanuit deze functie ook een horizontale rol vervullen richting andere commissies. Dit is nu al terug te zien in de bestaande en voorziene werkzaamheden van de KC burgerbetrokkenheid.

De eerste reacties op het werk van de KC burgerbetrokkenheid zijn positief. Zonder aanvullende ambtelijke ondersteuning zou de pilot voor het

structureler opvangen en beter benutten van burgersignalen niet mogelijk zijn. Het is te vroeg om conclusies te trekken over de effecten van de werkzaamheden van deze KC.

Uit de interviews komen positieve (eerste) reacties naar voren op het werk van de KC burgerbetrokkenheid. Dankzij de aanvullende ambtelijke ondersteuning wordt het mogelijk de pilot van de commissie voor de Verzoekschriften en Burgerinitiatieven inzake het structurele opvangen en beter benutten van burgersignalen uit te voeren. Het proces binnen de Tweede Kamer om meer burgerbetrokkenheid te realiseren, staat nog te veel in de kinderschoenen om hierover conclusies te kunnen trekken. Dat geldt ook voor conclusies over specifiek het effect van de KC burgerbetrokkenheid.

Er is nog geen beeld te geven van externe feedback (van burgers en van publieke instellingen) op initiatieven in de Tweede Kamer om de burgerbetrokkenheid te vergroten.

Met externe feedback wordt de feedback van andere publieke instellingen, maar vooral ook de feedback van burgers bedoeld. Zoals gezegd staan de initiatieven rond versterking van de burgerbetrokkenheid nog in de kinderschoenen en is het ophalen van externe feedback nog niet zinvol. Zo zijn er nog geen communicatiemiddelen (zoals de website of sociale media) ingezet om hier bekendheid aan te geven. Wel blijkt uit de gevoerde gesprekken dat de Nationale ombudsman informeel positief heeft gereageerd op de ingezette ontwikkeling om de vertegenwoordigende functie van de Tweede Kamer te versterken en daar gericht ambtelijke ondersteuning op in te zetten.

5 Versterking Serviceteam DAO

5.1 Doelstelling Serviceteam

De doelen van het Serviceteam zijn: (a) het 'ontzorgen' van de inhoudelijk medewerkers van DAO zodat zij meer tijd hebben om Tweede Kamerleden te voorzien van kennis en informatie, en (b) ondersteuning en advisering van DAO-collega's inzake de verbetering van DAO-producten en -diensten. Ook levert het Serviceteam directe diensten en producten aan Kamerleden, de Voorzitter en het Management Team van de Tweede Kamer.

5.2 Invulling van de pilot

Het Serviceteam is in oktober 2022 opgericht. De oprichting hangt nauw samen met de pilot en andere initiatieven in het jaar 2022. Zo werd begin 2022 besloten tot een (eerste) uitbreiding van DAO met tien fte om het primaire proces beter te kunnen ondersteunen (het [amendement Bergkamp c.s.](#)). Daarna besloot het Presidium op 8 juni 2022 tot de pilot die in deze tussenrapportage centraal staat. In september 2022 volgde de aansluiting van acht EU-adviseurs die overgingen van de Griffie commissies naar DAO.

DAO groeide daardoor in 2022 uit tot een grotere dienst. Deze groei vergrootte ook de al langer bestaande behoefte aan een ondersteunend specialistisch team binnen DAO. Een team dat voor DAO-medewerkers zichtbaar, dichtbij en direct benaderbaar is. Tot die tijd waren er wel enkele medewerkers binnen DAO werkzaam die faciliterende of specialistische taken uitvoerden voor de hele dienst, maar zij opereerden los van elkaar. Vanwege de groei van DAO in zowel personele omvang als in takenpakket, werd mede in het kader van de pilot daarom nagedacht over het vormen van een ondersteunend en faciliterend team.

De pilot maakte het daarbij mogelijk om met een tijdelijke uitbreiding van twee fte de slag te maken naar een herkenbaar en benaderbaar Serviceteam met voldoende kritische massa en voldoende expertise in de breedte. Een team dat nieuwe vormen van dienstverlening en nieuwe producten kon ontwikkelen en aanbieden.

Het Serviceteam bestaat momenteel uit vijf medewerkers, waarvan er twee (een information designer en een medewerker Serviceteam) in het kader van de pilot zijn aangesteld. De andere drie medewerkers (een data-analist, een functioneel beheerder en een beleidsmedewerker) waren reeds in dienst van de Kamer. Omdat het Serviceteam in de praktijk werkt als een integraal team, is het lastig om in deze tussenrapportage een scherp onderscheid te maken in de bijdrage van de twee fte van de pilot en de bijdrage van de rest van het team. In de beschrijving hierna wordt voornamelijk ingegaan op het team als geheel. Waar mogelijk wordt vermeld in

hoeverre taken en producten gerelateerd zijn aan de fte's die nu tijdelijk in het kader van de pilot zijn toegevoegd.

5.3 Gerealiseerde en voorziene producten

Het Serviceteam biedt de volgende ondersteuning en diensten aan:

1. Borgen kennisnetwerk
2. Aanspreekpunt voor interne en externe contacten
3. Verspreiding van DAO-kennis- en informatieproducten
4. Borgen van kennis en informatie
5. Profilering van DAO
6. Ondersteuning bij aanbestedingen van digitale (onderzoeks)applicaties
7. Faciliteren van kennisevenementen en cursussen
8. Versterking en professionalisering op het gebied van information design
9. Uitvoeren van data-analyse
10. Beheer en ondersteuning van DAO-applicaties

De pilot maakt het mogelijk dat vooral de diensten 7 en 8, dus ondersteuning bij de organisatie van kennisevenementen en cursussen en information design, kunnen worden geleverd. Maar, zoals gezegd, is de manier van werken van het Serviceteam zodanig dat de medewerkers die in het kader van de pilot zijn aangesteld, ook meedenken over en meewerken aan de andere dienstverlening. Daarmee hebben zij een belangrijk aandeel in het (kunnen) functioneren van het team als geheel.

In bijlage 4 zijn deze tien verschillende categorieën op een rij gezet, voorzien van een korte duiding en van voorbeelden van de verstrekte diensten en producten. De bijdrage van het Serviceteam aan versterking van de inhoudelijke ondersteuning bij de medewetgevende en controlerende functie van de Kamer wordt, zoals ook beschreven in paragraaf 5.1, langs twee kanten nagestreefd. Indirect, door het ontzorgen en faciliteren van inhoudelijke DAO-medewerkers. En direct, door het bieden van specialistische kennis en vaardigheden die de kwaliteit en bruikbaarheid van DAO-producten voor de Kamer vergroten.

Ontzorgen en faciliteren

Het Serviceteam staat primair ten dienste van DAO-medewerkers. De gedachte daarachter is dat met bundeling en professionalisering van ondersteunende taken, de inhoudelijke DAO-medewerkers worden 'ontzorgd' en daarmee meer tijd overhouden voor het leveren van inhoudelijke kennisproducten.

Voorbeelden hiervan zijn het ondersteunen van DAO-medewerkers in het opbouwen en onderhouden van hun kennisnetwerk. Het Serviceteam heeft hiertoe een zogeheten *customer relation management* (CRM) systeem aangeschaft, waarin systematisch kan worden bijgehouden met welke deskundigen, van welke organisaties contacten zijn gelegd en wat daarbij is gewisseld. Het Serviceteam treedt op als beheerder van het systeem en als achtervang voor het onderhouden van de contacten.

Ook bij het maken van producten voor de Kamer en/of Kamercommissies faciliteert het Serviceteam. Het team adviseert desgewenst bij de vormgeving van producten (stafnotities, tijdlijnen, debatwijzers, graphics, cursusmateriaal, etc.), onderhoudt contacten met de dienst Communicatie en draagt zorg voor opmaak, verspreiding en registratie van debatwijzers in Parlis. Intern zorgt het Serviceteam voor een goed ingedeelde en onderhouden DAO-teamsite. Het Serviceteam participeert actief in de verschillende kennis- en vakgroepen van DAO en draagt zorg voor borging van kennis, zowel op de teamsite als in de vorm van handleidingen (op de zogeheten DAO-wiki). Het Serviceteam faciliteert DAO-medewerkers met het beschikbaar stellen, onderhouden en verbeteren van sjablonen en formats.

Het Serviceteam zorgt ook voor gecoördineerde DAO-inbreng in meer specialistische processen rond de aanbesteding en het beheer van applicaties. In aanbestedingstrajecten verzorgt het team de afstemming met andere Kamerdiensten en neemt het deel aan de fase van offerte-beoordeling en testen. Is een applicatie eenmaal aangeschaft dan onderhoudt het Serviceteam contact met de leverancier, helpt het de gebruikers in de Kamer met vragen en zorgt het voor het beheer en onderhoud. Langs deze weg ondersteunt het Serviceteam bij de aanschaf en het beheer van het al eerdergenoemde CRM-systeem, bij de surveytool waarmee de Kamer zelf vragenlijsten kan uitzetten en bij verschillende onderzoekstools voor lopende en komende parlementaire enquêtes.

Een belangrijke faciliterende taak van het Serviceteam is ook gelegen in ondersteuning bij kennisevenementen voor en door de Kamer. Zo was het team nauw betrokken bij de organisatie van onder meer lunchlezingen, de ontbijtsessie 'Beweren en Bewijzen' (het 'Uur van beleid') en het minisymposium Kwantumtechnologie. Ook is het team betrokken bij de organisatie van de komende 'Dag van de Publieke Dienstverlening'. Daarnaast verzorgt het Serviceteam de logistieke kant van cursussen die DAO aanbiedt aan Kamerleden en fractiemedewerkers, zoals de cursus 'Begroten & verantwoorden'.

Hogere kwaliteit van kennisproducten

Naast indirecte ondersteuning van de Kamer door DAO-taken efficiënter te bundelen en te beleggen bij een gespecialiseerd team, draagt het Serviceteam ook rechtstreeks bij aan een hogere kwaliteit van kennisproducten en nieuwe vormen van dienstverlening. Zo heeft het team het mogelijk gemaakt dat de Kamer voortaan zelf surveys (vragenlijsten) kan uitzetten, data-analyses kan uitvoeren en dat beschikbare kennis en informatie steeds vaker (ook) in de vorm van visualisaties en infographics aangereikt wordt.

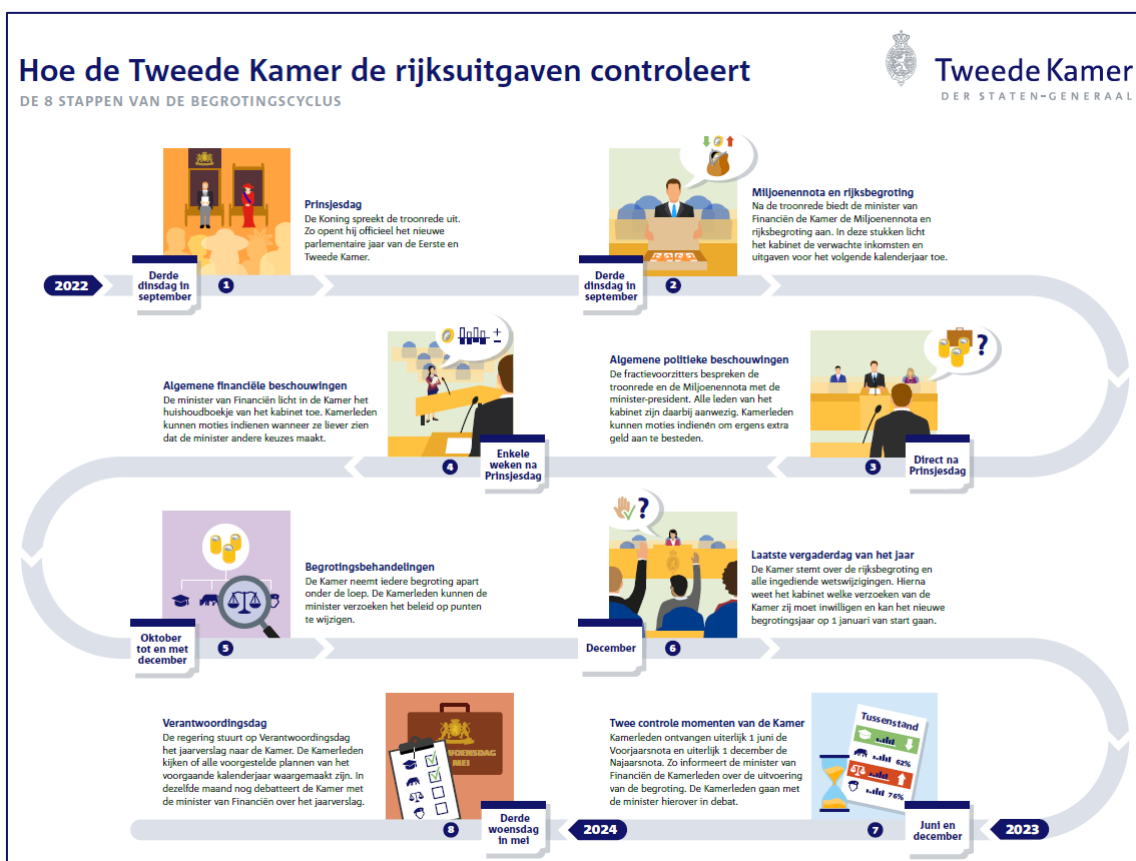
Wanneer de Kamer of vaste commissies in het verleden zelf een vragenlijst wilden uitzetten of een consultatie wilden doen onder bepaalde groepen of burgers, was men daarvoor afhankelijk van kostbare inhuur van gespecialiseerde bureaus. Inmiddels heeft het Serviceteam een tool aangeschaft en in beheer waarmee de Kamer dat zelf kan doen. Het Serviceteam is nauw betrokken bij een lopende pilot om deze survey tool Kamerbreed uit te zetten. Het team zal daarbij intensieve ondersteuning en advies bieden aan gebruikers in de vorm van handleidingen en trainingen. Dit in samenwerking met enkele kenniscoördinatoren. Ook kan het Serviceteam assistentie en advies verlenen bij de uitvoering van consultaties en bij de analyse van de output.

Voor het uitvoeren van data-analyses en het opstellen van dashboards heeft het Serviceteam nu de mensen en ervaring in huis. Voor commissies zijn onder meer de volgende data-analyses gemaakt:

- Een analyse van de achterstandsscores naar denominatie in het primair en voortgezet onderwijs.
- Een analyse van de data uit verschillende publicaties over de financiën van grote infrastructurele projecten.
- Een scenariostudie voor het totale defensiebudget van de NAVO bij verschillende NAVO-normen.

Op basis van data-analyses worden ook visualisaties ontwikkeld, zoals voor de [debatwijzer over het IBO Klimaat](#). Daarnaast ondersteunt het Serviceteam soms ook andere 'klanten', zoals de werkgroep Informatieafspraken (met een analyse van de informatie-stroom van de regering naar de Kamer) en de Kamervoorzitter (met een analyse over ontwikkelingen in interrupties). Het delen en vergroten van de kennis over data heeft het Serviceteam bevorderd via de organisatie van een 'Datamaand' waarin verschillende workshops en werkbezoeken voor Kamerbewoners plaatsvonden.

Een laatste vorm van dienstverlening die DAO met het Serviceteam 'in eigen huis' heeft, is het meedenken over en/of ontwerpen van visualisaties en infographics. Vaak zijn deze onderdeel van bestaande DAO-producten zoals een stafnotitie, een tijdlijn of een debatwijzer. Een voorbeeld hiervan is de [tijdlijn kennisactiviteiten en informatieproducten artificiële intelligentie](#). Soms maakt het Serviceteam ook visuals voor de website van de Tweede Kamer, zoals de [visual begrotingscyclus](#) (commissie voor de Rijksuitgaven) en de [visual burgerinitiatief](#) (commissie voor de Verzoekschriften en de Burgerinitiatieven). Infographics heeft het Serviceteam onder meer gemaakt over VN-stemmingen, leerlingenvervoer en de controle op de rijksuitgaven (zie figuur 3). Deze taak kon worden opgepakt vanwege de uitbreiding van het Serviceteam in het kader van de pilot met een information designer.

Figuur 3. Infographic 'Hoe de Tweede Kamer de rijksuitgaven controleert'

5.4 Ervaringen met de tot dusverre geboden ondersteuning

Het Serviceteam heeft een half jaar na haar oprichting al diverse (nieuwe) diensten en producten geleverd en zichzelf voorzichtig op de kaart gezet. In het kader van de pilot is kennis en capaciteit in huis gehaald voor onder meer het organiseren van kennisevenementen en het maken van visuals en infographics. De feedback op de tot dusverre geleverde producten en diensten is positief.

Producten en diensten Serviceteam nog niet altijd herkend; wel gewaardeerd

Paragraaf 5.3 ging in op de verschillende producten en (nieuwe) vormen van dienstverlening die het Serviceteam biedt. Uit diverse interviews komt naar voren dat medewerkers of Kamerleden producten of diensten van het Serviceteam soms wel kennen, maar niet altijd weten dat deze van het Serviceteam afkomstig zijn. Respondenten die zelf ervaring hebben met de samenwerking met het Serviceteam zijn daarover positief. Een voorbeeld is de informatiekaart (visualisatie) die het Serviceteam op basis van data over de stemming in de Algemene Vergadering van de VN heeft gemaakt ten behoeve van een EU-signalering. De reacties hierop waren positief, zowel van Kamerleden als fractiemedewerkers.

Serviceteam ontzorgt en denkt mee

Enkele kenniscoördinatoren hebben goede ervaringen met het Serviceteam en ook signalen gekregen dat de producten gebruikt zijn in debatten. De teamleiders van de informatiespecialisten en kenniscoördinatoren binnen DAO krijgen ook overwegend positieve signalen van hun medewerkers over het Serviceteam. DAO-medewerkers geven aan tijd te besparen met het organiseren van kennisevenementen. Maar ook op het vlak van vormgeving wordt tijd bespaard met zaken als het maken van tijdlijnen. Het puntjes op de i zetten kost relatief veel tijd. 'Handig dat daar nu een professional voor is.' Ook de vraagbaakfunctie van het Serviceteam wordt als winst gezien: een team waar je als DAO-medewerker terecht kunt met een vraag, om te sparren over vormgeving van een product, hulp te krijgen bij het maken van een (data)analyse of bij de organisatie van een kennisevenement.

De meerwaarde van het Serviceteam zit in teamwork, het vormen van één aanspreekpunt en het beschikken over specialistische kennis en ervaring. De pilot heeft het Serviceteam niet alleen in de diepte versterkt (specifieke kennis en kunde), maar ook in de breedte; er is voldoende mens- en denkkracht om daadwerkelijk als één team te kunnen opereren.

Werken als team van meerwaarde

Het Serviceteam geeft in gesprekken en stukken aan dat het de onderlinge samenwerking als positief ervaart en dat dit aantoonbare meerwaarde heeft. Leden van het team vullen elkaar aan. Vragen worden veelal gezamenlijk opgepakt. Het Serviceteam registreert verzoeken en geleverde producten en diensten op een systematische wijze (in het systeem Power Bi). Het team geeft aan dat het een goed overzicht heeft over de verschillende medewerkers en commissies: er ontstaat een helikopterview die kan worden gebruikt bij de advisering aan medewerkers over lessen die getrokken kunnen worden uit eerdere vragen en verzoeken. Door de samenwerking met zowel interne als externe contacten vervult het Serviceteam steeds meer een 'spin in het web' rol.

Bundeling van kennis en expertise van belang voor DAO-medewerkers

Uit de interviews met de 'interne DAO-klant' (EU-adviseurs, informatiespecialisten en kenniscoördinatoren) komt vooral naar voren dat er nu één centraal aanspreekpunt binnen de dienst is voor vragen, adviezen én specifieke expertise. Hulp en ondersteuning bij de aanschaf en het beheer van specifieke applicaties, bij (data)analyse en bij de vormgeving van kennisproducten, worden genoemd als pluspunten. Ook is er waardering voor de handleidingen, formats en sjablonen die het Serviceteam ontsluit, onderhoudt en verbetert.

Het Serviceteam kan nog werken aan de eigen herkenbaarheid en aan focus in de dienstverlening.

Serviceteam kan nog aan herkenbaarheid en scherpte winnen

Hoewel de ervaringen met het Serviceteam voornamelijk positief zijn, valt ook op dat veel respondenten nog niet of nauwelijks ervaring hebben met de diensten en

producten van het Serviceteam. Ook is nog niet altijd even duidelijk waar het Serviceteam precies voor benaderd kan worden. Als een nadeel wordt gezien dat het Serviceteam erg uiteenlopende diensten verleent en daardoor focus mist. Een risico daarvan kan zijn dat het Serviceteam in de toekomst overvraagd zal worden en voor 'van alles en nog wat' wordt ingeschakeld door uiteenlopende klanten.

Aandachtspunten voor het functioneren van het Serviceteam

Uit de gesprekken komen diverse aandachts- en verbeterpunten naar voren, waarbij ook wordt aangetekend dat het Serviceteam nog 'een team in wording' is en pas recent is opgericht. Hieronder staat een opsomming van de genoemde aandachtspunten. Daarbij is het van belang op te merken dat het een groslijst betreft van mogelijke actiepunten die niet alleen voor het Serviceteam gelden, maar ook gericht kunnen zijn op de klanten, het DAO-management en/of de Kamer:

- Vergroot de bekendheid van de producten en diensten die het Serviceteam kan leveren.
- Wees selectief in wat het Serviceteam wel en niet kan leveren en voor wie.
- Verhelder de procedures en werkwijze die het Serviceteam hanteert (bij wie moet je zijn? hoe lang van tevoren?).
- Stimuleer en faciliteer de DAO-medewerkers om vaker zelf (eenvoudige) zaken op te pakken, bijvoorbeeld op het punt van vormgeving. Het Serviceteam zou moeten focussen op het ontwikkelen van formats/sjablonen die medewerkers zelf kunnen gebruiken.
- Bepaal in hoeverre het Serviceteam een rol moet hebben bij de ondersteuning van andere klanten, bijvoorbeeld bij het ondersteunen van kennisevenementen van vaste commissies. Nu is dat duidelijk afgebakend tot 'DAO-intern', ook om te voorkomen dat het Serviceteam 'in opbouw' teveel tegelijk op zijn bordje krijgt.
- Verhelder bij welk type evenementen het Serviceteam een rol heeft en wat die rol is. Kan bijvoorbeeld het Serviceteam ingezet worden bij evenementen die vanuit het team EU-adviseurs worden georganiseerd voor een Europa-dag?
- Maak duidelijke afspraken met de Griffie commissies over wat de werkzaamheden van commissie-assistenten zijn en wat het Serviceteam kan en mag doen.
- Hetzelfde geldt ten aanzien van de taakverdeling van het Serviceteam en het DAO-secretariaat. Wie biedt bijvoorbeeld welke ondersteuning bij de organisatie van lunchlezingen?
- Het zou goed zijn als het Serviceteam actief bij DAO-medewerkers ophaalt wat nodig is aan ondersteuning. Zo kan de servicefunctie van het team worden versterkt en kunnen producten en diensten nog beter aansluiten bij de behoeften.
- Het zou goed zijn als het Serviceteam ook 'aan de achterkant' feedback vraagt over de kwaliteit en bruikbaarheid van geleverde producten en diensten.
- Het workflowsysteem dat het Serviceteam heeft ontwikkeld en gebruikt om vragen en activiteiten te registreren, is een goede basis om ook feedback in bij te houden. Daarnaast kan het nog meer benut worden om ook klanten en het management te laten zien wat het team doet, levert en hoe het gebruikt en gewaardeerd wordt.

Er is grote behoefte aan de dienstverlening van het Serviceteam. Voor de toekomst leven er onder (potentiële) klanten meer ideeën en wensen dan er

capaciteit is. Dit punt zal bij de evaluatie eind 2023 onder ogen gezien moeten worden.

Aandacht nodig voor het in balans brengen en houden van vraag en aanbod

Wat opvalt in de interviews, is dat er naast de genoemde verbeter suggesties (zie opsomming hiervoor), ook veel ideeën en wensen leven, zowel binnen het Serviceteam als bij (potentiële) klanten. Bij de evaluatie van het Serviceteam die eind dit jaar is voorzien, zal bekeken moeten worden hoe ambities, wensen, verwachtingspatronen en beschikbare kennis en capaciteit met elkaar in overeenstemming te brengen zijn.

Voldoende werk nu, voldoende uitdagingen voor de toekomst

Uit de gesprekken komt enerzijds naar voren dat de bekendheid met de mogelijkheden van het Serviceteam nog vergroot kan worden. Anderzijds blijkt dat er momenteel al ruim voldoende vraag is naar de diensten van het Serviceteam, met name op het gebied van vormgeving, data-analyse, ondersteuning bij parlementaire enquêtes en kennisevenementen die op stapel staan. Voor de toekomstige ontwikkeling van het Serviceteam zijn in de gesprekken de volgende suggesties gedaan:

- Organiseer als Serviceteam sessies met de 'DAO-klantgroepen' (EU-adviseurs, kenniscoördinatoren, informatiespecialisten, beleidsjuristen) om hen met de dienstverlening van het Serviceteam bekend te maken, behoeften te peilen en af te bakenen wat wel en niet kan.
- In de toekomst zou het nuttig kunnen zijn als het Serviceteam ook ondersteuning biedt op het gebied van communicatie. Hoe kunnen producten nog beter voor het voetlicht worden gebracht? Hoe kan het Serviceteam ondersteunen bij het ontwikkelen van nieuwe producten, zoals filmpjes? Voor de toekomst zou een redacteur als extra specialisme binnen het Serviceteam van meerwaarde kunnen zijn.
- Kom tot een eigen website voor het Serviceteam, die klanten makkelijk weten te vinden en die inzicht biedt in de werkzaamheden van het Serviceteam (dashboard) en in *best practices* en die toegang biedt tot handleidingen, sjablonen en formats.
- Ontwikkel voor de buitenwereld een (betere) website die burgers, maar ook wetenschappers en kennisinstellingen, inzicht biedt in wat DAO is en doet en als centraal portaal fungeert voor contacten met DAO c.q. met de Tweede kamer als het gaat om kennisgerelateerde zaken.

6 Slotbeschouwing

Deze tussenrapportage beschrijft de eerste ervaringen met de pilot die is gestart om de functies van de Tweede Kamer te versterken. Onderdeel van deze pilot zijn de oprichting van een Team beleidsjuristen⁵, het aanstellen van een KC Burgerbetrokkenheid en de versterking van het DAO-serviceteam met twee medewerkers. In de voorgaande drie hoofdstukken is beschreven hoe de geïnterviewde Kamerleden en medewerkers aankijken tegen deze afzonderlijke ontwikkelingen. Deze slotbeschouwing gaat in op de rode draden die daaruit naar voren komen.

De eerste en belangrijkste bevinding is dat de overgrote meerderheid van de geïnterviewden positief is over de pilot. Alle initiatieven hebben aantoonbaar geleid tot betere en/of nieuwe diensten en producten. Voor deze diensten en producten is veel waardering. Zo merken de wetgevingsrapporteurs op dat de door de beleidsjuristen geboden ondersteuning van goede kwaliteit is en daarmee kan bijdragen aan een beter doordacht wetgevingstraject en meer inzicht in het wetsvoorstel. Ook de eerste reacties op de werkzaamheden van de KC burgerbetrokkenheid en het Serviceteam zijn positief. Zo geven DAO-medewerkers aan dat de diensten die het Serviceteam levert, bijdragen aan de kwaliteit van producten (bijvoorbeeld in het geval van visualisaties) en hen tijd besparen (bijvoorbeeld in het geval van het organiseren van kennisevenementen).

In aanvulling op het algehele positieve beeld, benoemen de respondenten enkele punten die aandacht verdienen bij het vervolg van de pilot. Een eerste aandachtspunt is dat diverse geïnterviewden opmerken dat de kans bestaat dat de pilot zo succesvol is dat deze leidt tot een verder groeiende vraag naar ondersteuning (van wetgevingsrapporteurs tot visuals), waardoor een disbalans tussen vraag en aanbod kan ontstaan. Het is in dat verband belangrijk de werkdruk van zowel Kamerleden als de ambtelijke ondersteuning in ogenschouw te nemen. Om de balans tussen vraag en aanbod te bewaken, is het van belang na te denken over prioriteitstelling. Bijvoorbeeld door helder te maken wat de grenzen aan de dienstverlening zijn en door criteria op te stellen om te bepalen waar de prioriteiten liggen. Dit spanningsveld behoeft aandacht in de evaluatie van de pilot die eind 2023 is voorzien.

Een tweede aandachtspunt is dat het nog niet bij alle nieuwe diensten en producten is uitgekristalliseerd wie binnen de ambtelijke organisatie wat doet en wie precies waarvoor verantwoordelijk is. Dat is inherent aan een pilot, en zeker aan een pilot die ook is gericht op experimenteren en onderzoeken waar precies behoefte aan bestaat. Echter, juist voor het slagen van nieuwe initiatieven is het van belang om helderheid op dit vlak te creëren.

Kortom: met inachtneming van bovenstaande aandachtspunten, is het beeld dat alle seinen op groen staan om van de pilot een succes te maken.

---

⁵ Inclusief het aanstellen van een extra informatiespecialist om binnen het team informatiespecialisten capaciteit vrij te maken voor de ondersteuning van de beleidsjuristen.

Bijlage 1 Totstandkoming tussenrapportage

Om te komen tot deze tussenrapportage zijn de volgende stappen doorlopen:

1. beschrijving van de gekozen invulling van de pilot;
2. uiteenzetting van de activiteiten die in het kader van de pilot zijn of worden uitgevoerd;
3. inventarisatie van de eerste ervaringen met de pilot; en
4. opstellen tussenrapportage.

Deze stappen en bijbehorende onderzoeksvragen worden hieronder toegelicht.

Stap 1: Invulling van de pilot beschrijven

De eerste stap betreft het beschrijven van de wijze waarop DAO invulling heeft gegeven aan de pilot. Daartoe zijn de volgende vragen beantwoord:

- Hoe is de besluitvorming over de totstandkoming van de pilot binnen de Kamer verlopen?
- Hoe is de besluitvorming over de concrete uitwerking van de pilot binnen DAO verlopen?
- Hoe ziet de pilot er op dit moment uit? Welke nieuwe functies zijn er in het kader van de pilot gecreëerd en wanneer zijn deze medewerkers gestart met hun werkzaamheden?

Deze informatie is verzameld aan de hand van brieven, besluitenlijsten en andere documenten (zie ook bijlage 5), aangevuld met de informatie hierover uit de interviews met bij de pilot betrokken (leidinggevende) medewerkers.

Stap 2: Op een rij zetten welke activiteiten in het kader van de pilot worden uitgevoerd

Vervolgens is op een rij gezet welke activiteiten zijn of worden uitgevoerd in het kader van de pilot. Daartoe is antwoord gegeven op de volgende vragen:

- Welk type werkzaamheden worden door de nieuwe functiegroepen uitgevoerd?
- Welke producten heeft dat tot dusverre opgeleverd (en zijn binnenkort te verwachten)?

Deze informatie is verzameld in de interviews. Daarnaast is aan de nieuwe medewerkers en/of hun teamleiders/coördinatoren gevraagd deze informatie op een rij te zetten.

Stap 3: Ervaringen met de pilot in kaart brengen

De derde en belangrijkste stap betreft het in kaart brengen van de ervaringen met de pilot, om zo duidelijk te krijgen wat de pilot de Kamer brengt. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen (a) het Team beleidsjuristen, (b) de KC burgerbetrokkenheid en (c) het Serviceteam.

Team beleidsjuristen. Om inzicht te krijgen in de ervaringen met het Team beleidsjuristen zijn de volgende gesprekken gevoerd:

- Gesprekken met acht wetgevingsrapporteurs die zijn aangesteld voor vier lopende wetgevingstrajecten, namelijk:
  - Tijdelijke wet Klimaatfonds: Boucke (D66) en Kröger (GroenLinks)
  - Tijdelijke wet Transitiefonds: Van Campen (VVD) en Bromet (GroenLinks)
  - Wet seksuele misdrijven: Van der Werf (D66) en Mutluer (PvdA)
  - Wet versterking regie volkshuisvesting: Boulakjar (D66) en Geurts (CDA)
- Enkele andere Kamerleden en fractiemedewerkers zijn in de marge van andere gesprekken bevraagd op het nut van de producten die de wetgevingsrapporteurs opleveren.
- Gesprek met het Team beleidsjuristen: de teamcoördinator en vier beleidsjuristen
- Gesprekken met de commissiestaven: KC's en (adjunct-)griffiers die betrokken waren bij de ondersteuning van rapporteurschappen.

De gesprekken waren gericht op het verkrijgen van inzicht in het doel van de pilot, in de tot dusverre ontplooidde activiteiten, in de eigen ervaringen en de feedback van anderen (inclusief eventuele aandachtspunten en ideeën voor de toekomst). Daarnaast is het Team beleidsjuristen bevraagd op andere verrichte activiteiten dan ondersteuning van de rapporteurschappen.

KC burgerbetrokkenheid. Om inzicht te krijgen in de taken die de KC burgerbetrokkenheid vervult en in de toegevoegde waarde daarvan voor de Kamer is een gesprek gevoerd met de betreffende kenniscoördinator en met de teamleider van de kenniscoördinatoren.

Serviceteam DAO. Om inzicht te krijgen in de ervaringen met het Serviceteam zijn ervaringen opgehaald bij EU-adviseurs, informatiespecialisten en kenniscoördinatoren die gebruik hebben gemaakt van de diensten die het Serviceteam biedt en bij de medewerkers van het team zelf. Doel daarvan was om in kaart te brengen in hoeverre het Serviceteam bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van de geleverde producten.

Stap 4: Opstellen tussenrapportage

Tot slot is de voorliggende tussenrapportage opgesteld, waarin de bevindingen uit de stappen 1 tot en met 3 staan beschreven. Deze rapportage is opgesteld door een team bestaande uit een informatiespecialist, een EU-adviseur en twee kenniscoördinatoren van de Dienst Analyse en Onderzoek. Datzelfde team heeft de informatieverzameling verricht en de interviews gehouden.

Bijlage 2 Lijst van geïnterviewden

Functie
Adjunct-griffier
Beleidsjurist
Beleidsjurist
Beleidsjurist
Beleidsjurist
Commissiegriffier
Commissiegriffier
Coördinator Serviceteam
EU-adviseur
EU-adviseur
EU-adviseur
EU-adviseur
EU-adviseur
EU-adviseur
EU-adviseur
EU-adviseur
Hoofd DAO
Informatiespecialist
Informatiespecialist
Information designer Serviceteam
Kamerlid CDA / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid D66 / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid D66 / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid D66 / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid GroenLinks / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid GroenLinks / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid PvdA / Wetgevingsrapporteur
Kamerlid VVD / Wetgevingsrapporteur
Kenniscoördinator
Kenniscoördinator
Kenniscoördinator
Kenniscoördinator
Medewerker Serviceteam
Medewerker Serviceteam
Teamcoördinator beleidsjuristen
Teamleider EU-adviseurs
Teamleider informatiespecialisten
Teamleider kenniscoördinatoren

Bijlage 3 Overzicht activiteiten Team beleidsjuristen

Deze bijlage bevat een overzicht van de activiteiten die het Team beleidsjuristen in de periode van november 2022 tot april 2023 heeft uitgevoerd en waaraan wordt gewerkt. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de ondersteuning van wetgevingsrapporteurs (tabel 1) en de ondersteuning van commissies en commissiestaven (tabel 2). De andere activiteiten die het team heeft verricht – zoals de ontwikkeling van een strategie voor het team en de communicatie over en presentatie van het team – zijn niet opgenomen in deze bijlage.

Tabel 1. Ondersteuning wetgevingsrapporteurs

Wetsvoorstel	Rapporteurs	Activiteiten en producten beleidsjuristen
Wet versterking volkshuisvesting (BiZa)	Boulakjar (D66), Geurts (CDA)	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen rapport 'Regie op volkshuisvesting: een landenvergelijking'. Dit rapport is openbaargemaakt. Tussentijds feedbackgesprek over rapport met wetgevingsrapporteurs. Terugkoppelingsverslag ECPRD-uitvraag. Concept-analyse van de consultatie bij het wetsvoorstel.
Modernisering spoorwegwet (I&W)	Van Ginneken (D66), Alkaya (SP)	Sparren over onderzoek van het wetsvoorstel op een aantal kwaliteitsaspecten met kenniscoördinator; onderzoek volgt na indiening wetsvoorstel.
Wetsvoorstel seksuele misdrijven (J&V)	Van der Werf (D66), Mutluer (PvdA)	<ul style="list-style-type: none"> Mandaatnotitie opgesteld Vraagstelling i.v.m. ECPRD-uitvraag opstellen Voorstel rondetafelgesprek afstemmen met staf en rapporteurs Onderzoeksrapport opstellen (nog gaande) Spreektekst voorbereiden (toekomstig).
Wetsvoorstel Tijdelijke wet Transitiefonds landelijk gebied en natuur (LNV)	Van Campen (VVD), Bromet (GroenLinks)	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen mandaatnotitie inclusief begeleidend memo voor rapporteurs. Gesprekken met rapporteurs over (invulling) mandaat, inclusief geven van een presentatie over het wetsvoorstel aan rapporteurs. Opstellen schriftelijke inbreng voor het Verslag Begeleiden van 4 externe gesprekken van rapporteurs (waarvan 3 gezamenlijk met rapporteurs voor het Klimaatfonds, zie hierna): suggesties doen voor gesprekken, externen uitnodigen, gesprekken inplannen, vraagsuggesties voorbereiden, gespreksverslagen opstellen, etc. Onderzoeksrapport opgesteld. Spreektekst voorbereid. Evalueren met staf en rapporteurs (voorzien). <p>Al deze activiteiten zijn in samenwerking met de staf van de commissie LNV uitgevoerd.</p>
Wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (EZK)	Boucke (D66), Kröger (GroenLinks).	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen mandaatnotitie inclusief begeleidend memo voor rapporteurs.

Wetsvoorstel	Rapporteurs	Activiteiten en producten beleidsjuristen
		<ul style="list-style-type: none"> • Gesprekken met rapporteurs over (invulling) mandaat, inclusief geven van een presentatie over het wetsvoorstel aan rapporteurs. • Opstellen schriftelijke inbreng voor het Verslag. • Begeleiden van 3 externe gesprekken van rapporteurs (gezamenlijk met rapporteurs voor het Transitiefonds, zie hiervoor suggesties doen voor gesprekken, externen uitnodigen, gesprekken inplannen, vraagsuggesties voorbereiden, gespreksverslagen opstellen (nog in uitvoering), etc. • Onderzoeksrapport opstellen (nog in uitvoering) • Spreektekst voorbereiden (toekomstig)
Onderwijshuisvesting (OCW)	Paul (VVD), Van Meenen (D66)	Sparren over resultaten internetconsultatie en onderzoek van het wetsvoorstel op een aantal kwaliteitsaspecten met kenniscoördinator ter voorbereiding op voorstel voor activiteiten rapporteurschap; benoeming rapporteurs en vaststelling mandaat volgt waarschijnlijk na indiening wetsvoorstel bij RvS (inschatting Q3).
Wetgevingskwaliteit (J&V)	Sneller (D66), Van der Staaij (SGP)	<ul style="list-style-type: none"> • E-mail aan rapporteurs met suggesties voor het invullen van het rapporteurschap. • Overleg met rapporteurs. • Mandaatnotitie opgesteld.
Energiewet (EZK)	Erkens (VVD), Leijten (SP)	<ul style="list-style-type: none"> • Startgesprek met wetgevingsrapporteurs. • Gesprek wetgevingsrapporteurs met minister Jetten • Opstellen mandaatnotitie met uitgebreid behandelvoorstel voor het wetsvoorstel (voorzien). • Vervolgoverleg(gen) met rapporteurs (voorzien). • Diverse kennisactiviteiten bedenken en organiseren (samen met commissiestaf) (voorzien).
Penitentiaire beginselenwet (J&V)	Sneller (D66)	
Tijdelijke wet cyberoperaties (BiZa)	Rajkowski (VVD), Hammelburg (D66), Koekkoek (Volt).	Startgesprek met wetgevingsrapporteurs.
Wet op de politieke partijen (BiZa)	Voorgesteld SPV februari 2023. N.t.b.	
Aanpassing Awb (BiZa)	Voorgesteld SPV februari 2023. N.t.b.	
Wet betaalbare huur (BiZa)	Voorgesteld SPV februari 2023. Peter de Groot (VVD) en Geurts (CDA) hebben zich gemeld, moeten nog worden benoemd.	<ul style="list-style-type: none"> • Startgesprek met wetgevingsrapporteurs op 13 april 2023. • Mede-auteur mandaatnotitie.

Tabel 2. Ondersteuning commissies en commissiestaven

Cie.	Activiteiten	Producten
J&V	<ul style="list-style-type: none"> • Beantwoorden van ad hoc vragen over wetgeving en aanverwante kwesties (vb. ondertekening wetsvoorstel). • Meeschrijven aan wetgevingsrapport Wetsvoorstel gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen ("Spreidingswet") (voorzien) • Meeschrijven aan wetgevingsrapport wetsvoorstel tot aanpassing van de artikelen 6:13 en 8:1 Awb n.a.v. uitspraak HvJEU ("Varkens in Nood") inzake interpretatie van artikel 6 van het Verdrag van Aarhus (voorzien) • Meeschrijven aan wetgevingsrapport voor wetsvoorstel kind, draagmoeder en afstamming (voorzien). 	<ul style="list-style-type: none"> • Wetgevingsrapport Wetsvoorstel gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen ("Spreidingswet"), co-auteur (voorzien) • Wetgevingsrapport aanpassing van de artikelen 6:13 en 8:1 Awb n.a.v. uitspraak HvJEU ("Varkens in Nood") inzake interpretatie van artikel 6 van het Verdrag van Aarhus, co-auteur (voorzien) • Wetgevingsrapport voor wetsvoorstel kind, draagmoeder en afstamming, co-auteur (voorzien)
BiZa	<p>Beantwoording juridische vraag fractie CU i.v.m. voorbereiding commissiedebat Europese klimaatwet d.d. 2 februari 2023.</p>	<p>E-mail aan fractiemedewerker CU</p>
Fin	<ul style="list-style-type: none"> • Meeschrijven aan wetgevingsrapport Wet Plan van aanpak witwassen • Meeschrijven aan wetgevingsrapport Wet implementatie richtlijn kleine ondernemersregeling • Meedenken met wetgevingsrapport Wet doorbreking geheimhoudingsplicht Douane en Toeslagen • Stafnotitie n.a.v. verzoek om analyse of belastingverdrag aan internationale standaarden voldoet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wetgevingsrapport Wet Plan van aanpak witwassen • Wetgevingsrapport Wet implementatie richtlijn kleine ondernemersregeling • Analyse opgesteld door beleidsjurist die in stafnotitie is opgenomen. De commissie vond dat de vragen met deze analyse voldoende beantwoord waren, waarmee het aanvankelijke plan om een wetenschapstoets te doen niet meer nodig was.
VWS	<ul style="list-style-type: none"> • Meeschrijven aan wetgevingsrapport voor de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein. • Meeschrijven aan stafnotitie over o.a. de regelgeving rond het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). • Meeschrijven aan brief over invoeringstoets voor de Wtza en de Awtza • Verdiepende notitie invoering woonplaatsbeginsel beschermd wonen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wetgevingsrapport Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein • De stafnotitie (auteurs KC en beleidsjurist) is aan de commissie voorgelegd. • De opgenomen vraagsuggesties zijn door de commissie overgenomen en aan de bewindspersonen gesteld (zie document). • Brief commissie aan bewindspersoon • Stafnotitie (in wording)
SZW	<ul style="list-style-type: none"> • Meedenken over wetgevingsrapport wetsvoorstel Wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Wet financiering sociale verzekeringen en de Invorderingswet 1990 i.v.m. het afschaffen van de mogelijkheid om schuldig nalatig te verklaren bij het niet of niet geheel betalen van de premie voor de volksverzekeringen. • Voorbereiden verdiepende notitie Wet Waadi n.a.v. verzoek hiertoe in SPV. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen stafnotitie (toekomstig) • Opstellen en ontwerpen e-mailsignalering over stand van zaken wetsvoorstel en beknopt overzicht van belangrijkste adviezen, met tijdslijn van informatiespecialist in bijlage. De signalering is aan de commissie gestuurd.

Cie.	Activiteiten	Producten
	<ul style="list-style-type: none"> Proefproduct: <i>Signalering wetgeving in wording</i> over Waadi t.b.v. commissiedebat arbeidsmigratie (over o.a. hoofdlijnenbrief Waadi). 	
I&W	Sparren met kenniscoördinator over dossier Betalen naar gebruik.	
BuZa	<ul style="list-style-type: none"> Meewerken aan stafnotitie over behandelvoorstel Modernisering sanctiewetgeving. Meewerken aan voorbereidingsgroep Modernisering sanctiewetgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> Meewerken aan stafnotitie over behandelvoorstel. Meewerken aan stafnotitie ten behoeve van de voorbereiding van kennisactiviteiten.
BuHaOs	Meeschrijven paragraaf 'constitutionele aspecten' bij wetgevingsrapport initiatiefwet verantwoord en duurzaam internationaal ondernemen.	
EZK	Meedenken bij voorbereiden gesprek rapporteurs 'Europawet' met departement BZ.	
LNV	(Helpen met) beantwoorden vragen van fractiemedewerkers over wetsvoorstel Tijdelijke wet Transitiefonds.	E-mails en telefoongesprek met fractiemedewerker.

Bijlage 4 Overzicht activiteiten Serviceteam

Deze bijlage bevat een overzicht op hoofdlijnen van de activiteiten die het Serviceteam sinds haar oprichting (in oktober 2022) heeft uitgevoerd tot heden (i.c. 21 april 2023, de start van het meireces 2023).

Taak	Omschrijving	Geleverde dienst	Geleverd product
1. Borgen kennisnetwerk	Borging en vastlegging van opgebouwde contacten uit externe kennisnetwerk van DAO in Customer Relation Managementsysteem.	Beheren, correct laten functioneren en actueel houden van het Customer Relation Management-systeem.	
2. Aanspreekpunt voor interne en externe contacten	Fungeren als eerste aanspreekpunt of achtervang voor zowel interne contacten met andere diensten als externe contacten. Alle leden van het Serviceteam onderhouden (namens DAO) contacten met andere diensten binnen de Tweede Kamer.	a) Inhoudelijke contacten met het externe kennisnetwerk worden door de inhoudelijk medewerkers onderhouden, waarbij het Serviceteam als portal en achtervang voor de inhoudelijk medewerkers fungeert. b) De coördinator van het Serviceteam is het aanspreekpunt vanuit de Tweede Kamer voor Parlement & Wetenschap en ondersteunt bij het genereren van nieuwe producten.	
3. Verspreiding van DAO kennis- en informatieproducten	Het Serviceteam ondersteunt bij het verspreiden van de DAO kennis- en informatieproducten (waaronder de debatwijzers).	a) Het Serviceteam adviseert DAO-medewerkers en inhoudelijke DAO-teams over de diverse communicatiekanalen en onderhoudt hierover contact met de dienst Communicatie. b) Het Serviceteam zorgt voor de opmaak van de debatwijzers en voor de verspreiding en registratie ervan in Parlis.	
4. Borgen van kennis en informatie	Kennis en informatie wordt binnen de DAO door het Serviceteam gedocumenteerd en geborgd via de teamsite en de 'wiki omgeving'.	Het Serviceteam beheert en onderhoudt de DAO-teamsite en de 'wiki omgeving' en zorgt dat deze toegankelijk en overzichtelijk blijven en dat de informatie actueel is (in	Verbeterde DAO-teamsite waar DAO-medewerkers alle relevante informatie kunnen vinden op het gebied van information design, dataproducten en -diensten, DAO- en Kamerbrede evenementen, DAO-

Taak	Omschrijving	Geleverde dienst	Geleverd product
	De teamsite betreft o.a. borging van de kennisproducten gemaakt door de inhoudelijke medewerkers van DAO, informatie van de DAO-kennis- en vakgroepen, over georganiseerde en bijgewoonde evenementen, opleidingen en relevante managementinformatie. In de DAO-wiki zijn alle handboeken geborgd.	overleg met inhoudelijke medewerkers van DAO).	applicaties, en ondersteuning bij aanbestedingen. Naast handleidingen, zullen hier ook de diensten en producten van het Serviceteam uiteen worden gezet. De survey tool is ingezet voor feedback van alle DAO-medewerkers t.b.v. een DAO 'smoelenboek'. Het Serviceteam stelt verslagen op van het KC-overleg en het Serviceteam overleg.
5. Profileren van DAO	Het Serviceteam draagt bij aan de herkenbaarheid van DAO als kennis- en expertisecentrum van de Tweede Kamer, zowel intern als extern.	a) Het Serviceteam ontwikkelt een interne en externe DAO- website. b) Ondersteuning van DAO-kenniscgroep 'Kennis van binnen naar buiten' en van buiten naar binnen' en de kenniscgroep 'Kennis-innovatie' bij het denk- en ontwikkelproces om bepaalde kennisproducten geschikt te maken voor de buitenwereld en nieuwe producten te ontwikkelen.	De interne website (Plein 2), zal naar verwachting medio mei 2023 worden gepubliceerd. De volgende stap is het verbeteren van externe website op Tweede Kamer.nl. Opstellen van het DAO-jaarverslag Maken van de DAO-flyer
6. Ondersteuning bij aanbestedingen voor (onderzoeks) applicaties	Het Serviceteam ontwikkelt expertise op het gebied van aanbestedingen en adviseert en vertegenwoordigt DAO in aanbestedingstrajecten (zoals bij de aanschaf van het CRM, een survey tool en specifieke programma's voor documentbeheer en -analyse t.b.v. parlementaire enquêtes).	Het team werkt in aanbestedingstrajecten voor DAO nauw samen met andere diensten ⁶ . De functioneel beheerder en de data-analist ondersteunen bij het opstellen van aanbestedingsdocumenten, en zijn lid van het evaluatieteam als de offertes worden aangeleverd door marktpartijen, zijn onderdeel van het testteam van de aan te schaffen applicatie en vervullen een rol bij de implementatie van de tool.	Het Serviceteam was nauw betrokken bij aanbesteding van het CRM en de surveytool. Het Serviceteam was/is betrokken bij de aanschaf en ondersteuning van digitale onderzoekstools t.b.v. lopende en aankomende parlementaire enquêtes (gaswinning Groningen, Fraudebeleid en Dienstverlening, Coronabeleid).

⁶ Bij aanbestedingstrajecten van digitale (onderzoeks)applicaties zijn dat onder meer FEZ/Bureau Inkoop, CIO Office, Dienst Automatisering, CISO, de AVG coördinator en de Dienst Informatie en Archief

Taak	Omschrijving	Geleverde dienst	Geleverd product
7. Faciliteren van kennisevenementen en cursussen	<p>Het Serviceteam is nauw betrokken bij de organisatie van Kamerbrede en DAO-brede kennisevenementen. Daarnaast ondersteunt het team bij cursussen die worden georganiseerd ten behoeve van Kamerleden en fractiemedewerkers.</p>	<p>a) Het Serviceteam ondersteunt bij de logistieke kant van kennisevenementen en cursussen die de Kamer en/of DAO organiseert en zorgt voor afstemming met andere betrokken diensten in de Tweede Kamer.</p> <p>b) De information designer draagt zorg voor professionele visuals en ontwerpen voor een bepaald evenement, zoals flyers, presentaties en banners.</p>	<p>Het Serviceteam is betrokken (geweest) bij de organisatie van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 lunchlezingen • Kamerbrede evenementen: 2-daags Beweren en Bewijzen evenement, Ontbijtsessie Beweren en Bewijzen Uur van beleid, Minisymposium kwantumcomputing, Dag van de Publieke Dienstverlening • Cursussen: begroten & verantwoorden
8. Versterking en professionalisering op het gebied van information design	<p>Het Serviceteam denkt mee met, adviseert bij en maakt ontwerpen in die gevallen waarin een boodschap (ook) in beelden moet worden overgebracht. Gebruik van visualisaties is een essentieel middel om informatie op een snelle en inzichtelijke wijze aan te bieden. Het Serviceteam heeft hiervoor de technische kennis in huis.</p>	<p>De information designer vervaardigt visualisaties en infographics ten behoeve van DAO kennisproducten en voor kennisevenementen.</p>	<p>Inmiddels zijn veel visuals en infographics gemaakt, onder meer over</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prioriteitenlijst EU • Brandstoffen luchtvaart en zeevaart • Begrotingscyclus. • Infographics over o.a: VN-stemmingen, leerlingenvervoer, website van de commissie voor Verzoekschriften en Burgerinitiatieven. • Debatwijzer BuHaOS. • Tijdlijn processen asielplekken. • Stroomschema inzageverzoek SZW. • Template voor position papers rondetafelgesprekken. • ECPRD-conferentie.
9. Uitvoeren van data analyse	<p>Data-analyse is een steeds belangrijker rol gaan spelen binnen de Tweede Kamer. Het Serviceteam ondersteunt de Kamer en DAO hierin actief.</p>	<p>a) Op verzoek van de Kamer cijfermatige data snel kunnen ophalen en analyseren en helder presenteren.</p> <p>b) Rond de begrotingen en verantwoordingen is veel data aanwezig. Het team faciliteert met het structureel verzamelen en ontsluiten van data uit budgettaire nota's, begrotingen en jaarverslagen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten financiële dashboard in het kader van de begrotings- en verantwoordingscyclus. • Het Serviceteam is organisator van de 'Datamaand' (workshops, werkbezoeken). • Diverse producten voor commissies zoals: analyse van achterstandscores naar denominatie in het primair en voortgezet onderwijs;

Taak	Omschrijving	Geleverde dienst	Geleverd product
		<p>c) Met de surveytool kan DAO de Kamer ondersteunen in het uitzetten en analyseren van consultaties en surveys.</p> <p>d) De data analist ondersteunt parlementaire enquêtes waar het gaat om het invoeren, beheren en analyseren van grote hoeveelheden informatie.</p>	<p>visuele weergave van data uit verschillende publicaties over de financiën van grote infrastructurele projecten; scenariostudie voor het totale defensiebudget van de NAVO bij verschillende NAVO-normen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Datavisualisaties voor een debatwijzer over het IBO Klimaat. • Analyse van de informatiestroom van de regering naar de Kamer voor de werkgroep Informatieafspraken. • Beantwoording van vragen van de Voorzitter over o.a. ontwikkelingen in interrupties. • Bijdrage voor de parlementaire enquête aardgaswinning Groningen (analyse KNMI-data en ondersteuning bij vorming van het openbaar en besloten archief).
<p>10. Beheer en ondersteuning DAO applicaties</p>	<p>Het Serviceteam ondersteunt DAO bij het gebruik en beheer van applicaties</p>	<p>De functioneel beheerder zorgt voor het naar behoren functioneren van de DAO-applicaties (CRM, de survey tool, de onderzoekstools voor de parlementaire enquêtes, Atlas Ti en Thinkcell) Daarnaast is hij een belangrijke vraagbaak voor gebruikers en stelt gebruikershandleidingen voor de verschillende applicaties op.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwerp van een management dashboard voor het Serviceteam. • De functioneel beheerder kan in de toekomst op verzoek ook andere dashboards maken in Power-Bi. • Onderhouden van contacten met leveranciers van applicaties. • Monitoren en analyseren van het gebruik dat wordt gemaakt van websites.

Bijlage 5 Uitspraken Tweede Kamer over de pilot

Chronologie	
19 sep 2019	Motie Jetten c.s. verhoging budget ondersteuning parlementariërs (TK 35300 nr. 19)
24 nov 2021	Amendement Bergkamp c.s.: uitbreiding DAO met 10 fte (TK 35925-IIA nr. 5)
16 dec 2021	Rapport Meer dan de som der delen (werkgroep Versterking functies Tweede Kamer) (TK 35992 nr. 1)
26 jan 2022	Presidiumbespreking rapport Versterking functies Tweede Kamer
9 mrt 2022	Plenair debat over rapport Versterking functies Tweede Kamer
8 juni 2022	Presidiumbesluit voor pilot ondersteuning Tweede Kamer
20 juni 2022	Debat over de Raming 2023 (TK 36062 nr. 13)
8 nov 2022	Tussentijdse monitor VFTK (werkgroep Versterking functies Tweede Kamer) (TK 35992 nr. 19)
22 mrt 2023	Brief Presidium over de Raming 2024 (TK 36328 nr. 1)
6 apr 2023	Verslag over de Raming 2024 (TK 36328 nr. 4)

Debat over de [Raming 2023](#) (juni 2022)

Mevrouw **Bergkamp** (D66): *Als het gaat over versterking van de Kamer, wordt wel gesproken over de ondersteuning en staf in vergelijking met andere landen. Onze afdeling DAO heeft ook met verschillende fracties gesprekken gehad over waar ze behoefte aan hebben, want je wil natuurlijk niet aanbodgericht zijn als staf en zeggen: kijk nou wat er in onze winkel ligt. Je wil vraaggericht werken. Maar wij merken dat Kamerleden soms echt niet de ruimte in hun hoofd hebben om na te denken over waar ze behoefte aan hebben, dus dan kun je wel met heel veel meer informatie en heel veel meer mensen komen, maar daar zit op dit moment niet de hele oplossing in. Daarom wil ik twee dingen doen. Aan de ene kant heb ik DAO namens het Presidium via een amendement uitgebreid met 10 fte. Dat is belangrijk. Daardoor kunnen we ook wat meer de individuele vragen beantwoorden en wetgevingsoverleggen en het parlementaire werk ondersteunen, maar kunnen we ons ook meer richten op overkoepelende onderwerpen, zoals sociale en internationale onderwerpen en het klimaat, en ons ook richten op onderwerpen waarop we wat minder expertise hadden, de dienst Justitie en Veiligheid of de rijksuitgaven bijvoorbeeld. Dat was gewoon nodig. Dus die mensen hebben we gelukkig.*

Ik wil – daar heeft het Presidium onlangs ook toe besloten – dat we een pilot gaan doen om een aantal beleidsjuristen aan te trekken om dat wetgevingsproces en die wetgevingsrapporteurs te ondersteunen, met twee informatieanalisten en wat ondersteuning erbij. Deze mensen worden trouwens ondergebracht bij DAO, want daar zit alle expertise, dus dan kun je veel meer dwarsverbanden en samenwerking krijgen. Waarom een pilot? Om gericht de vraag te stellen, ook naar aanleiding van de commissie-Van der Staaij en de aanbevelingen: waar is nou gericht behoefte aan? Dat is eigenlijk ook wat het Montesquieu Instituut zegt: hoe wil je die middelen besteden? Ik wil dus een beetje af van «we moeten versterken en we moeten meer». Ik wil vragen: waar? En dat gaan we met elkaar ontdekken, in samenspraak met de

Kamerleden, de commissies en DAO. Aan het einde van het jaar krijg ik de tussentijdse rapportage van wat er gebeurt met de aanbevelingen van Van der Staaij. Dan kunnen we ook veel gerichter kijken wat er nodig is, en wat de wisselwerking is tussen de beleidsjuristen en bijvoorbeeld de Griffie. Als er namelijk meer informatie komt en meer analyses gemaakt moeten worden, betekent dat ook meer werk voor de griffie van de commissies. Dat willen we dus doen: goed evalueren met elkaar en dat bespreken. Ik denk dat dat een hele belangrijke is.

Brief Presidium bij de Raming 2024 (maart 2023)

"Het afgelopen jaar zijn concrete stappen gezet om de werkwijze van de Tweede Kamer te verbeteren. Er is meer tijd en aandacht gekomen voor het wetgevingsproces. In verschillende vaste Kamercommissies is besloten tot het instellen van (wetgevings)rapporteurs. Het rapporteurschap biedt de gelegenheid om dieper op onderwerpen in te gaan en ook een focus aan te brengen bij punten die breed in de Kamer leven. Uit de tussentijdse monitor 'Rapport Versterking functies Tweede Kamer' (Kamerstuk 35 992, nr.19) blijkt dat rapporteurschappen in vele vormen inzetbaar zijn en ook zichtbaar resultaat opleveren. (...)

Ter verbetering van de kennispositie van de Tweede Kamer heeft het Presidium op 8 juni 2022 besloten een pilot te starten om de ambtelijke ondersteuning te versterken met een aantal beleidsjuristen, met als doel het bieden van politiek-neutrale inhoudelijke advisering aan de Kamer en de commissies bij de behandeling van wetsvoorstellen van de regering en bij de evaluatie van recent in werking getreden wetgeving. De informatie is toegankelijk voor alle Kamerleden. De benodigde capaciteit voor deze inhoudelijke ondersteuning wordt tijdelijk toegevoegd aan de formatie van de Dienst Analyse en Onderzoek. Hiermee is een stap gezet ter verdere versterking van de ondersteuning bij de medewetgevende en controlerende taak van de Tweede Kamer. De pilot loopt van september 2022 tot en met december 2023, met een tussentijds weegmoment voor het zomerreces 2023. Een betere kennispositie draagt bij aan een betere voorbereiding van Kamerleden. In het bijzonder voor de leden van fracties met beperkte capaciteit kan deze extra ambtelijke ondersteunende dienstverlening bijdragen aan het verlagen van de werkdruk."

Verslag over de Raming 2024 (april 2023) (TK 36328-4)

"Het Presidium heeft een pilot gestart om de ambtelijke ondersteuning te versterken met een aantal beleidsjuristen, met als doel het bieden van politiek-neutrale inhoudelijke advisering aan de Kamer en de commissies bij de behandeling van wetsvoorstellen van de regering en bij de evaluatie van recent in werking getreden wetgeving. De leden van de CDA-fractie vragen het Presidium deze pilot nader toe te lichten. Om welke dienstverlening gaat het precies? En op welke wijze wordt de effectiviteit van deze pilot beoordeeld?"